

ΣΧΟΛΗ:Α.Τ.Ε.Ι ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ:ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:ΚΟΥΒΑΤΣΗ ΑΝΤΩΝΙΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ : 13799

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΤΣΙΚΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θ Ε Μ Α :

Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Κ Η Ε Π Ι Χ Ε Ι Ρ Η Μ Α Τ Ι Κ Ο Τ Η Τ Α

**ΚΟΙΝΩΝΙΚή
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΌΤΗΤΑ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	8
1.1.Εισαγωγή.....	8
1.2. Εννοιολογικές Προσεγγίσεις.....	8
1.2.1. Η έννοια της επιχειρηματικότητας.....	9
1.2.2. Η έννοια της επιχείρησης.....	14
1.2.3. Η έννοια του επιχειρηματία.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ &	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	22
2.1. Εισαγωγή.....	22
2.2. Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας.....	22
2.2.1. Ομάδες της κοινωνικής οικονομίας.....	25
2.2.2. Στόχοι της κοινωνικής οικονομίας.....	27
2.2.3. Χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας.....	29
2.2.4. Αρχές της κοινωνικής οικονομίας.....	30
2.2.5. Κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη.....	30
2.2.6. Κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα.....	31
2.3. Ορισμός της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	33
2.3.1. Χαρακτηριστικά της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.....	34
2.3.2. Αρχές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.....	34
2.3.3. Πεδία δραστηριότητας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.....	36

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.3.4. Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη.....	37
2.3.5. Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ &

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....47

3.1. Εισαγωγή.....	47
3.2. Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στις Αναδυόμενες Κοινωνικές Ανάγκες.....	49
3.3. Προκλήσεις.....	52
3.4. Ενδυνάμωση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	53
3.5. Πολιτικές για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.....	54

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....57

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ.....59

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, στην Ελλάδα, παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση της Κοινωνικής Οικονομίας και των Κοινωνικών επιχειρήσεων. Ιδιαίτερα, με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η παρουσία των κοινωνικών επιχειρήσεων και οι δραστηριότητες του Τρίτου Τομέα κρίνεται αναγκαία. Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας είναι να παροτρύνει εκείνες τις ομάδες, που βρίσκονται αντιμέτωπες με το φαινόμενο του αποκλεισμού και της ανεργίας, να δημιουργούν κοινωνικές επιχειρήσεις. Αυτές οι επιχειρήσεις θα πρέπει να υπακούουν στις οριζόμενες προϋποθέσεις, με σκοπό την επικράτηση της βιωσιμότητά τους και της ανταγωνιστικότητάς τους. Η ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι μια διαδεδομένη και αναπτυσσόμενη, ενώ εμφανίζεται έντονο ενδιαφέρον για την επικράτησή των κοινωνικών επιχειρήσεων από μεγάλο αριθμό ατόμων, ευπαθών και μη αντίστοιχα ομάδων.

Ο βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει την εννοιολογική και τη βαθύτερη σημασία της κοινωνικής οικονομίας, της οικονομικής επιχειρηματικότητας αλλά και της κοινωνικής ευθύνης. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από την ολοκλήρωση της εργασίας και της μελέτη της είναι η κατανόηση της παρουσίας της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς η εισχώρησή τους έχει πραγματοποιηθεί τόσο στην διεθνή οικονομία, όσο στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν είναι ότι η συνεχή ανάπτυξη του τρίτου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων στον ελλαδικό χώρο συντελεί στη ολοένα βελτίωση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Επομένως, η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, με την επικράτηση ευνοϊκών και κατάλληλων πλαισίων εφαρμογής, στην Ελλάδα κρίνεται αναγκαία για την καταπολέμηση της φτώχειας, των διακρίσεων αλλά και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς θα αποτελέσει μια σημαντική στρατηγική για την απασχόληση. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να προσεγγίζουν τα πλαίσια των δραστηριοτήτων της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, του κοινωνικού απολογισμού αλλά και του κοινωνικού ελέγχου. Με αυτό τον τρόπο, οι κοινωνικές επιχειρήσεις

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

προτιμούνται από τις τοπικές κοινωνίες και το αγοραστικό κοινό, ενώ γίνονται ιδιαίτερα ωφέλιμες για τον πολιτισμό, τη βιωσιμότητα, την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού αλλά και για το περιβάλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Επιχειρηματικότητα, Κοινωνική Οικονομία, Κοινωνική Επιχείρηση, Τρίτος Τομέας, Απασχόληση, Ανάπτυξη, Πεδία Δραστηριότητας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, ένας Τρίτος Τομέας συνεχώς αναπτύσσεται ανάμεσα στην αγορά και το παραδοσιακό κράτος. Αυτός ο τρίτος τομέας είναι ο τομέας της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, η οποία κάνει αισθητή τη παρουσία και τη σημασία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Από τον 19^ο αιώνα παρατηρείται η εμφάνιση των οργανώσεων κοινωνικής οικονομίας στις αναπτυγμένες χώρες σε οικονομικό επίπεδο. Παρουσιάζονται με τις μορφές της συνεταιριστικής επιχείρησης, τους αλληλοβοηθητικού φορέα, της μη κερδοσκοπικής ένωσης και της συλλογικής επιχείρησης νομικού καθεστώτος αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας ή συνεταιρισμού.

Στην Ευρώπη παρουσιάστηκε συνεχής αύξηση του ποσοστού της ανεργίας και του ποσοστού της φτώχειας. Επιπλέον, ο κοινωνικός αποκλεισμός διευρύνθηκε σε σημαντικό ποσοστό, γεγονός που η ζήτηση των υπηρεσιών και των παροχών του κοινωνικού κράτους να επηρεαστούν ομοίως σε σημαντικό επίπεδο. Η επιρροή της οικονομικής αδυναμίας του κράτους και της απροθυμίας της αγοράς στην προσφορά των κοινωνικών αγαθών είναι, επίσης, σημαντική, καθώς συνετέλεσαν στη μη ανταπόκρισή τους στις νέες ανάγκες. Η παρουσία των ανωτέρων συνθηκών είχε σαν αποτέλεσμα την αναγκαία παρουσία και ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας. Στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας εμφανίζεται πια η ανταλλαγή των αγαθών και των υπηρεσιών, η οποία δεν πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια του ιδιωτικού και του κρατικού τομέα. Επομένως, ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας αποτελεί τον λεγόμενο Τρίτο Τομέα. Η κοινωνική οικονομία αποτελεί το σύνολο των δραστηριοτήτων που αφορούν το οικονομικό, επιχειρηματικό, παραγωγικό και κοινωνικό επίπεδο. Η ανάληψη των εν λόγω δραστηριοτήτων πραγματοποιείται από τα νομικά πρόσωπα ή τις ενώσεις προσώπων, με βασικό σκοπό το συλλογικό όφελος και την εξυπηρέτηση των γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων.

Επιπλέον, ο συλλογικός σκοπός στηρίζεται στην επιτυχή παρουσία της προστασίας των συλλογικών αγαθών και της προώθησης των συλλογικών δράσεων.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στηρίζονται σημαντικά στις αναπτυξιακές, στις κοινωνικές και στις οικονομικές πρωτοβουλίες του τοπικού, του περιφερειακού ή ευρύτερου επιπέδου. Για παράδειγμα, ως κοινωνικές δράσεις αποτελούν οι οικολογικές, περιβαλλοντικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, αφορά τις υπηρεσίες της αναδόμησης των προβληματικών συνοικιών, τις υπηρεσίες της περιβαλλοντικής διαχείρισης των αποβλήτων, τις υπηρεσίες βοήθειας προς τους ηλικιωμένους κλ.π. Τέλος, σημαντική είναι και η άσκηση των δραστηριοτήτων που πραγματοποιείται από τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού στον τρίτο τομέα μέσα στα όρια της ιδιωτικής οικονομίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας μας δίδεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε τους όρους και τις σχετικές έννοιες της «επιχειρηματικότητας», της «επιχείρησης» και του «επιχειρηματία». Στο δεύτερο κεφάλαιο δίδεται ο ορισμός για την «κοινωνική οικονομία», ενώ παρουσιάζονται επιπρόσθετα οι ομάδες, οι στόχοι, τα χαρακτηριστικά και οι αρχές της κοινωνικής οικονομίας. Επιπλέον, γίνεται η ανάλυση του ορισμού της «κοινωνικής επιχειρηματικότητας», ενώ παρουσιάζονται και σε αυτή την περίπτωση τα χαρακτηριστικά, οι αρχές και τα πεδία δραστηριότητας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Τέλος, σε αυτό το κεφάλαιο δίδονται παραδείγματα για την παρουσία της κοινωνικής κοινωνίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα αλλά και σε άλλα κράτη μέλη της Ευρώπης. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται η παρουσίαση των προκλήσεων και των εμποδίων που δημιουργούνται κατά τη διαδικασία της προσπάθειας για την δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων, ενώ δίδονται οι κατάλληλες προϋποθέσεις και οι ανάλογες πολιτικές για την ενδυνάμωση και ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.1.Εισαγωγή

Η ενίσχυση της ανάπτυξης και της προώθησης των επιχειρήσεων δεν στηρίζεται μόνο στην παρουσία της επιχειρηματικότητας, καθώς είναι αναγκαία και η επίτευξη του κατάλληλου περιβάλλοντος και η οργάνωσή του σε τέτοιο βαθμό που θα οδηγήσει στην διευκόλυνση της δραστηριότητας της επιχειρηματικότητας. Η εμφάνιση του εν λόγω περιβάλλοντος προσδιορίζεται και καθιερώνεται με βάση των πολιτικών που συντελούν στην προώθηση της επιχειρηματικότητας. Η αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών προσδιορίζεται με βάση το θεμελιώδες πλαίσιο, το οποίο συσχετίζεται με την εμφάνιση της επιχειρηματικότητας¹.

Οι εννοιολογικές προσεγγίσεις των όρων της επιχειρηματικότητας, της επιχείρησης και του επιχειρηματία είναι σημαντικό να αναφερθούν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

1.2.Εννοιολογικές Προσεγγίσεις

Η έννοια της επιχειρηματικότητας είναι πολυδιάστατη και η ανάλυσή της είναι χρήσιμο να πραγματοποιηθεί σε ποικίλα επίπεδα. Σε αρχικό επίπεδο, ο όρος «επιχειρηματικότητα» κάνει αναφορά στον ίδιο τον άνθρωπο, έχοντας σαν βάση το ρόλο του, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά του αλλά και τις σχετικές πράξεις του. Επιπλέον, ουσιώδη στοιχεία αποτελούν οι ικανότητες μάθησης του αλλά και η ίδια του η συμπεριφορά. Σε δεύτερο επίπεδο, έχουμε το εργασιακό επίπεδο, ενώ στο τρίτο επίπεδο έχουμε τις βιομηχανίες, τις περιοχές και τα έθνη².

¹Petrin, T. and Gannon, A. (1997), *Rural development through entrepreneurship*. Rome.

²Bruni, A., Gherardi, S. and Poggio, B. (2004), Doing Gender, Doing Entrepreneurship: An Ethnographic Account of Intertwined Practices. *Gender, Work and Organization*, 11(4), pp. 406-429.

1.2.1. Η έννοια της επιχειρηματικότητας

Η επιχειρηματικότητα, ορίζεται σε ευρεία έννοια, σύμφωνα με την οποία συμπεριλαμβάνει γενικά όλους τους επιχειρηματίες αλλά και όλους τους αυτοαπασχολούμενους, των οποίων η συμμετοχή σε ποικίλες μορφές δραστηριοτήτων θα επιφέρει κέρδος. Όμως, η στενή της έννοιας, η οποία στηρίζεται στην ύπαρξη των καινοτομιών και στις αξίες, μας δίνει την δυνατότητα να αντιληφθούμε τη βαθμό συνεισφοράς της επιχειρηματικότητας στις συνεχείς κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές. Ο προσδιορισμός του ορισμού της επιχειρηματικότητας αποτελεί μια δύσκολη επίτευξη³.

Επικρατούν αρκετοί ορισμοί και συγκεκριμένα, όσα είναι τα βιβλία που κυκλοφορούν σχετικά με το εν λόγω θέμα, τόσο είναι και οι ορισμοί που αναφέρονται στην επιχειρηματικότητα. Η διερεύνηση του προσδιορισμού της έννοιας της επιχειρηματικότητας κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριάντα χρόνων, θα μπορούσαμε να διευκρινίσουμε τα παρακάτω συμπεράσματα. Το 1973, ο Kirzner υποστήριξε ότι το καίριο σημείο της επιχειρηματικότητας αποτελεί η ανακάλυψη των ευκαιριών⁴.

Το 1985, οι Stevenson, Roberts και Grousbeck υποστήριξαν ότι η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας οφείλεται στις αντιλήψεις των ευκαιριών και όχι στους ελέγχους των πόρων. Το 1986, οι Stevenson και Jarillo θεώρησαν ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια ιδιαίτερη διαδικασία, κατά την οποία δημιουργείται η αξία από το συνδυασμό που επικρατεί μεταξύ των πόρων με σκοπό την αξιοποίηση μιας ευκαιρίας⁵.

³Byrd, W. A. (1987), *Entrepreneurship, capital and ownership*, Washington, D. C., *The World Bank*, Mimeo.

⁴Kirzner, I. (1973), *Competition and Entrepreneurship*, Chicago: *University of Chicago Press*, in Gunning, J.P., *Israel Kirzner's Entrepreneurship*, (2004).

⁵Stevenson, H. and Jarillo, J. (1986), *Preserving Entrepreneurship: Entrepreneurial Management*; *Strategic Management Journal*, pp. 11.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το 1990, ο Gartner θεώρησε ότι η έκφραση του όρου επιχειρηματικότητα στηρίζεται σε οχτώ σημεία, τα οποία προσδιορίζουν τη φύση της και είναι τα εξής: ο επιχειρηματίας, η καινοτομία, η δημιουργία επιχείρησης, η δημιουργία αξιών, τα κέρδη ή οι απώλειες, η ανάπτυξη, η μοναδικότητα και ο διαχειριστής⁶.

Το 1993, η Schauer υποστήριξε ότι ο όρος επιχειρηματικότητα αναφέρεται στη γενικότερη ιδέα για τη δημιουργία μιας κερδοφόρας επιχείρησης. Επίσης, υποστήριξε ότι η συγκέντρωση των απαραίτητων πόρων για την έναρξη μιας επιχείρησης και ο έλεγχος των εν λόγω πόρων με το πιο αποδοτικό τρόπο, θα δημιουργηθεί μια σημαντικά επικερδής επιχείρηση με ιδιαίτερα σημαντικό υπολογίσιμο μέγεθος.

Σύμφωνα με άλλες σχετικές έρευνες, η βάση για τον προσδιορισμό του πεδίου ορισμού της επιχειρηματικότητας αποτελείται από τους εξής παράγοντες, το ποιος, το πώς και τι αποτελέσματα χρησιμοποιούνται για να δημιουργηθεί η επιχείρηση. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο παίζουν η ανακάλυψη, η εκτίμηση και η αξιοποίηση των ευκαιριών για την επίτευξη δημιουργίας μελλοντικών υπηρεσιών και αγαθών. Για κάποιους ο όρος επιχειρηματικότητα αναφέρεται στην ύπαρξη της καινοτομίας, για άλλους ταυτίζεται με την έννοια της ανάληψης ρίσκου, για ορισμένους αποτελεί μια σταθερή αγοραστική δύναμη, ενώ για άλλους σηματοδοτεί την δημιουργία, την ιδιοκτησία και τη λειτουργία μιας επιχείρησης⁷.

Το 1998 οι Hisrich και Peters υποστήριξαν ότι γενικά σε όλους τους ορισμούς της επιχειρηματικότητας συμπεριλαμβάνεται η συμφωνία που αφορά τη συμπεριφορά και συμπεριλαμβάνει τους εξής τομείς: την ανάληψη της πρωτοβουλίας, την οργάνωση και την αναδιοργάνωση των οικονομικών και κοινωνικών μηχανισμών για τις μετατροπές καταστάσεων και σχετικών μέσων σε πρακτικά επίπεδα, την αποδοχή του ρίσκου και την αποδοχή της αποτυχίας αλλά και η εμφάνιση της ανταμοιβής. Η

⁶Gartner, W. B. (1990), What are we talking about when we talk about entrepreneurship? *Journal of Business Venturing*, 5 (1).

⁷Cannon, T., Carter, S., Rosa, P., Baddon, L., and McClure, R. (1988), *Female entrepreneurship*, Scottish Enterprise Foundation, Department of Business and Management, University of Stirling.

ύπαρξη αυτών των τεσσάρων βασικών στοιχείων στον ορισμό της επιχειρηματικότητας δέχονται μια περαιτέρω ανάλυση από τους Hisrich και Peters⁸.

Συγκεκριμένα:

Το πρώτο στοιχείο είναι:

Η ανάληψη της πρωτοβουλίας για την επίτευξη της δημιουργίας κάτι νέου και ιδιαίτερου, το οποίο έχει σημαντική αξία. Η εμφάνιση αυτής της δημιουργίας θα πρέπει ουσιαστικά να έχει ιδιαίτερη αξία για τον επιχειρηματία αλλά και για τον ίδιο τον αγοραστή, καθώς η δημιουργία του οφείλεται σε αυτόν.

Το δεύτερο στοιχείο είναι:

Η επίτευξη της οργάνωσης των μηχανισμών για τις μετατροπές των καταστάσεων και των μέσων σε πρακτικά επίπεδα έχει ως απαίτηση της ύπαρξης των γνώσεων, των ικανοτήτων, των προσπαθειών και των αφοσιώσεων. Περνώντας κάποιος από αυτή την επιχειρηματική διαδικασία, εκτιμά τη ιδιαιτερότητα και της σημαντικότητας αυτών που η ύπαρξή τους απαιτείται για την δημιουργία κάτι νέου και λειτουργικού, όπως είναι η επιχείρηση.

Το τρίτο στοιχείο είναι:

Η εμφάνιση του ρίσκου και η ανάληψη του κινδύνου. Η ύπαρξη του ρίσκου αναφέρεται σε όλους τους τομείς του επιχειρηματία, αλλά επικεντρώνεται ιδιαίτερα στο κοινωνικό, οικονομικό και ψυχικό επίπεδο.

Το τέταρτο και τελευταίο στοιχείο είναι:

Η είσπραξη της ανταμοιβής των επιχειρηματιών με την εμφάνιση της επίτευξης της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας. Το πιο σύνηθες είναι η ανταμοιβή του επιχειρηματία σε προσωπικό επίπεδο, με την εμφάνιση της ανεξαρτησίας του σε οικονομικό επίπεδο.

⁸Hisrich, R. D. and Peters, M. P. (1998), *Entrepreneurship* (4th edn.), McGraw-Hill, Boston.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Προσεγγίζοντας την έννοια την επιχειρηματικότητα με άλλον τρόπο, θα την παρουσιάζαμε ως μια ιδιαίτερα δυναμική διαδικασία, κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος θα καθιέρωνε σε συνεχή βάση νέες οικονομικές ευκαιρίες. Αυτές οι οικονομικές ευκαιρίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν με τη βοήθεια της ανάπτυξης, της παραγωγής και τις πωλήσεις των προϊόντων και των υπηρεσιών. Όμως, για την επίτευξη της εν λόγω διαδικασίας απαιτείται η παρουσία συγκεκριμένων ιδιοτήτων, όπως είναι η εμπιστοσύνη, η αυτοεκτίμηση, η ικανότητα, η αντίληψη κινδύνων αλλά και η δυνατότητα ανάληψης υποχρεώσεων σε προσωπικό επίπεδο. Με το πέρασμα των χρόνων, έχει συνειδητοποιηθεί πια ότι η ανάπτυξη της απασχόλησης αλλά και της ανταγωνιστικότητας στην Ελλάδα αλλά και γενικότερα στην Ευρώπη είναι αναγκαία και για αυτό το λόγο οι πολιτικοί και οι οικονομικοί φορείς στρέφονται στη προώθηση της επιχειρηματικότητας. Εμφανίζονται τρεις σημαντικές ερευνητικές ερωτήσεις που έχουν ως βάση την επιχειρηματικότητα και είναι οι εξής⁹:

A) πότε, πως και γιατί εμφανίζονται οι ευκαιρίες για την επίτευξη της δημιουργίας αγαθών και υπηρεσιών

B) πότε, πως και γιατί ανακαλύπτονται και αξιοποιούνται από ορισμένα άτομα

Γ) πότε, πως και γιατί για την αξιοποίηση των επιχειρηματικών ευκαιριών, χρησιμοποιούνται ποικίλοι τύποι ενεργειών

Μια άλλη προσέγγιση της έννοιας της επιχειρηματικότητας, εμφανίζεται ως μια δημιουργική ικανότητα και πράξη με ανθρώπινο προσωπείο, παράγοντας, από το τίποτα, προϊόντα και υπηρεσίες αξίας. Αποτελεί ένα όραμα και η επιδίωξη των ευκαιριών, ανεξάρτητα από την ύπαρξη πηγών, απαιτεί πάθος, ιδιαίτερη αφοσίωση αλλά και την επιθυμία ανάληψης υπολογισμένου ρίσκου.

Η επιχειρηματικότητα εμφανίζεται με τον ρόλο της νοοτροπίας, καθώς αποτελεί μια δραστηριοποίηση και μια ικανότητα του εκάστοτε ανθρώπου ή του εκάστοτε οργανισμού ως σύνολο να αναγνωρίζει τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται και να έχει ως στόχο την επιτυχία του οικονομικού οφέλους ή της προστιθέμενης αξίας με βάση τη σωστή εκμετάλλευση των εν λόγω ευκαιριών. Ως βασική βοήθεια για τον εκάστοτε οργανισμό ή τον εκάστοτε επιχειρηματία για να εισέλθει στην

⁹Shane S. (2000), Prior knowledge and the discovery of entrepreneurial opportunities, *Organization Science*, 11(4), pp. 448-469.

αγορά ή ακόμα και να βελτιώσει την ανταγωνιστική του θέση μέσα στην αγορά αποτελεί η δημιουργικότητα και η καινοτομία. Σε οποιονδήποτε είδος επιχείρησης μπορεί να επιτευχθεί και να αναπτυχθεί η έννοια της επιχειρηματικότητας. Η εφαρμογή της επιχειρηματικότητας πραγματοποιείται σε οποιοδήποτε αυτοαπασχολούμενο αλλά και σε οποιαδήποτε επιχείρηση κάθε μεγέθους, σε οποιαδήποτε φάση του κύκλου ζωής της, όπως από τη φάση της εκκίνησής της έως τη φάση της ανάπτυξής της ή την παύση της λειτουργίας της¹⁰.

Η έννοια της επιχειρηματικότητας έχει εισχωρήσει σε όλες τις επιχειρήσεις και συγκεκριμένα όλων των κλάδων, όπως για παράδειγμα των τεχνολογικών κλάδων ή των παραδοσιακών κλάδων, σε επιχειρήσεις μικρού ή μεγάλου μεγέθους, σε οικογενειακές επιχειρήσεις, σε ατομικές επιχειρήσεις, σε επιχειρήσεις εισηγμένες στο χρηματιστήριο, σε επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας, όπως για παράδειγμα ενώσεις, συνεταιρισμοί κ.λπ., και σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, οι οποίοι διακρίνονται για τις αξιόσέβαστες δραστηριότητες τους. Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η έννοια της επιχειρηματικότητας αποτελεί μια νοοτροπία και ένας βασικός τρόπος δημιουργίας και ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας, έχοντας ως βάση τον συνδυασμό της ανάληψης των κινδύνων, της δημιουργικότητας και των καινοτομιών με τη σωστή διαχείριση στα πλαίσια μια υφισταμένης ή καινούργιας επιχείρησης¹¹.

Επομένως, η έννοια της επιχειρηματικότητας προσδιορίζει τις ικανότητες των ανθρώπων να αναγνωρίζουν ορισμένες και συγκεκριμένες ευκαιρίες, που αφορούν τις επενδύσεις, και με τη σωστή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, τους δίδεται η δυνατότητα δημιουργίας προστιθέμενης αξίας¹².

¹⁰Shane S. (2000), op.cit.: pp. 455-462.

¹¹Petrin, T. and Gannon, A. (1997), *Rural development through entrepreneurship*, Rome.

¹²Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2013), Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, 2011-2012: *Η εξέλιξη των δεικτών της επιχειρηματικότητας στη διάρκεια της κρίσης*.

1.2.2. Η έννοια της επιχείρησης

Οι βασικές συνθήκες που προσδιορίζουν μια μονάδα ως μια επιχειρηματική οντότητα είναι οι εξής¹³:

- Η εμφάνιση της οργάνωσης, η οποία αναφέρεται στον προσδιορισμό και στον συντονισμό των δραστηριοτήτων
- Η εμφάνιση των συντελεστών παραγωγής σε ιδιωτικό επίπεδο και η μεταφορά τους από μία δραστηριότητα σε μία άλλη δραστηριότητα με βασικό στόχο το προσδοκώμενο κέρδος
- Η εμφάνιση ανθρώπων που έχουν σχέση με τη εν λόγω μονάδα και η βασική προσφορά τους είναι η εργασία τους, με βασικό σκοπό την παραγωγή των προϊόντων ή των υπηρεσιών που πωλούνται και παρέχονται, με αποτέλεσμα την κάλυψη του εμφανιζόμενου κόστους.

Η επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τη σύσταση 2003/361/ΕΚ, καθιέρωσε ένα νέο ορισμό για την επιχείρηση. Θεώρησε ότι μια επιχείρηση αποτελεί κάθε μονάδα, οποιασδήποτε νομικής μορφής, η οποία ασκεί μια οικονομική δραστηριότητα. Με τη χρήση αυτού του ορισμού, το οποίο διατυπώθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, μπορούν να θεωρηθούν επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως νομικής μορφής, οι προσωπικές επιχειρήσεις, οι αυτοαπασχολούμενοι, οι οικογενειακές επιχειρήσεις ή οι ενώσεις προσώπων που έχουν ως βάση την άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας σε τακτικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον νέο ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που δόθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ίσχυσε από την 1^η Ιανουαρίου 2005, λήφθηκαν υπόψη τα εξής βασικά κριτήρια: ο αριθμός των απασχολουμένων, ο ετήσιος κύκλος εργασιών και ο ετήσιος ισολογισμός. Αυτά τα κριτήρια χρησιμοποιήθηκαν για τη διάκριση των επιχειρήσεων σε τρεις κατηγορίες (Πίνακας 1.1.):

¹³Ουσταμπασίδης, Κ. και Κατσουλάκος, Ι. (1999), *Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική και Πολιτική*, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.

✓ Μεσαίες επιχειρήσεις

Οι μεσαίες επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Έχουν κάτω από 250 εργαζόμενους
- Ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν είναι πάνω από 50 εκατομμύρια ευρώ
- Ο συνολικός ετήσιος ισολογισμός δεν είναι πάνω από 43 εκατομμύρια ευρώ

✓ Μικρές επιχειρήσεις

Οι μικρές επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Έχουν κάτω από 50 εργαζόμενους
- Ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν είναι πάνω από 10 εκατομμύρια ευρώ
- Ο συνολικός ετήσιος ισολογισμός δεν είναι πάνω από 10 εκατομμύρια ευρώ

✓ Πολύ μικρές επιχειρήσεις

Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Έχουν κάτω από 10 εργαζόμενους
- Ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν είναι πάνω από 2 εκατομμύρια ευρώ
- Ο συνολικός ετήσιος ισολογισμός δεν είναι πάνω από 2 εκατομμύρια ευρώ

<i>Κατηγορία επιχείρησης</i>	<i>Αριθμός εργαζομένων</i>	<i>Κύκλος εργασιών</i>	<i>Συνολικός ισολογισμός</i>
Μεσαία	<250	50 εκατομμύρια ευρώ	43 εκατομμύρια ευρώ
Μικρή	<50	10 εκατομμύρια ευρώ	10 εκατομμύρια ευρώ
Πολύ μικρή	<10	2 εκατομμύρια ευρώ	2 εκατομμύρια ευρώ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1. Η κατάταξη των επιχειρήσεων.

Παρουσιάζουμε τους εξής τύπους επιχειρήσεων με βάση την δημιουργία της επιχείρησης με την επικράτηση μιας ιδέας¹⁴:

➤ ***Η νέα ιδέα = Η νέα επιχείρηση***

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν εκείνες οι επιχειρήσεις, οι οποίες παράγουν τα προϊόντα τους ή τις υπηρεσίες τους με βάση μια νέα ιδέα. Ιδιαίτερα μια καινοτόμος επιχειρηματική ιδέα μπορεί να συντελέσει στην εμφάνιση μιας νέας αγοράς, μιας νέας βιομηχανίας

➤ ***Η υπάρχουσα ιδέα = Η νέα επιχείρηση***

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν εκείνες οι επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται με βάση την ήδη υπάρχουσα ιδέα και παράγουν προϊόντα διαφοροποιημένα σε σχέση με τα υπάρχοντα προϊόντα με σκοπό να είναι ιδιαίτερα ανταγωνίσιμα ή να παρέχουν υπηρεσίες καλύτερης ποιότητας. Εξαιτίας της έλλειψης της δημιουργικότητας και των καινοτομικών δράσεων, οι επιχειρήσεις αυτές δεν εντάσσονται στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας. Για ορισμένους, όμως, λόγους αναγνωρίζονται και εντάσσονται στην κατηγορία των

¹⁴Lambing, P. and Kuehl, C. (2000), *Entrepreneurship*, 2nd edition, Prentice Hall.

επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, εξαιτίας της εμφάνισης της ανάληψης του ρίσκου από τους υπεύθυνους των επιχειρήσεων.

➤ ***Η υπάρχουσα ιδέα = Η υπάρχουσα επιχείρηση***

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι επιχειρήσεις που ήδη υπήρχαν και πραγματοποιείται η εξαγορά τους από νέους επιχειρηματίες, έχοντας ως βασικό στόχο την ανανέωση των εν λόγω επιχειρήσεων, την διαφοροποίηση τους, την ανάπτυξή τους και την επέκτασή τους. Και σε αυτή την περίπτωση, εμφανίζεται η ένταξη ή μη των επιχειρήσεων στην έννοια της επιχειρηματικότητας.

1.2.3. Η έννοια του επιχειρηματία

Επικρατούν ποικίλες θεωρίες που αναφέρουν την εννοιολογική σημασία της λέξης «επιχειρηματίας». Αν και η λέξη αυτή αναφέρεται για πολλά χρόνια, επικρατεί ένα σχετικό μπέρδεμα, αναφορικά με τον ορισμό της¹⁵. Σύμφωνα με την κυριολεκτική έννοια της λέξης «επιχειρηματίας», η οποία προκύπτει από τη γαλλική λέξη «entreprenre», σημαίνει «αναλαμβάνω». Κατά αυτή την έννοια, ο επιχειρηματίας είναι εκείνος που σαν στόχο έχει να αναλαμβάνει μια θέση, η οποία εντάσσεται ανάμεσα στις θέσεις του προμηθευτή και του καταναλωτή. Ο επιχειρηματίας αναλαμβάνει ευθύνες και παίρνει αποφάσεις, έχοντας ως ρίσκο τον στόχο της επιτυχίας. Θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε ως επιχειρηματίες, εκείνους τους ανθρώπους που λειτουργούν με βάση την αβεβαιότητα¹⁶.

Σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση, ο επιχειρηματίας αποτελεί το διευθυντικό στέλεχος μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας και δεν εμφανίζεται ως εργαζόμενος σε μια άλλη δραστηριότητα. Ο επιχειρηματίας αυτός λειτουργεί μέσα στην αγορά με

¹⁵Drucker, P. (1985), *Innovation and Entrepreneurship*, Heinemann, London.

¹⁶Khilstrom, R., and Laffont, J. (1979), A general equilibrium entrepreneurial theory of firm formation based on risk aversion, *Journal of Political Economy*, 87.

βάση το αίσθημα που έχουν για αυτή, καθώς ενστικτωδώς αντιλαμβάνονται τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που προσφέρονται¹⁷.

Προσεγγίζοντας μια άλλη θεωρία για την έννοια της λέξης «επιχειρηματίας», παρατηρούμε ότι η επίτευξη της ικανότητας να είσαι επιχειρηματίας σημαίνει, επιπλέον, να έχεις τις ικανότητες να αναγνωρίζεις και να αντιλαμβάνεσαι τις επιχειρηματικές ευκαιρίες με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε με την αύξηση των σχετικών πόρων και την ενεργοποίηση των δραστηριοτήτων να επέλθει η ωφέλεια από τις εν λόγω ευκαιρίες. Η λέξη «επιχειρηματίας» ταυτίζεται με την λέξη «ηγέτης» και για αυτό το λόγο, ο επιχειρηματίας θα πρέπει να διακρίνεται για την αρχηγική του ικανότητα με βάση της εξάπλωση της δραστηριότητάς του. Αντιλαμβάνεται την έννοια του ρίσκου και αναλαμβάνει υποχρεώσεις, παίρνοντας αποφάσεις και αντέχοντας στις προκλήσεις, οι οποίες περιέχουν αρκετούς κινδύνους. Παίρνει σωστές επιχειρηματικές αποφάσεις, εξαιτίας της πίστης του στον εαυτό του αλλά και στις ικανότητές του. Ο σχεδιασμός των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του απαιτεί σημαντικό χρονικό διάστημα, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα. Επομένως, ο επιχειρηματίας αποτελεί μια σημαντική οντότητα με ιδιαίτερα προσανατολισμένη συμπεριφορά, έχοντας ως βάση ισχυρά και αρκετά υψηλά κίνητρα αλλά και τον αναμενόμενο ρίσκο, με σκοπό την επίτευξη της επιτυχίας των στόχων του¹⁸.

Σύμφωνα με μια άλλη αντίληψη που επικρατεί, αναφέρεται ότι ο επιχειρηματίας είναι ιδιώτης, ο οποίος δημιουργεί έναν νέο οργανισμό και κατά πάσα πιθανότητα αναγνωρίζει παρά αναζητά επιχειρηματικές ευκαιρίες¹⁹. Μια άλλη προσέγγιση, προσδιορίζει τον ορισμό του επιχειρηματία ως ένα άτομο, το οποίο εμφανίζεται με τέσσερις διαφορετικές δραστηριότητες. Η πρώτη δραστηριότητα αφορά την παρουσία του ως άτομο με σκοπό την δημιουργία νέων συνδυασμών στους παράγοντες παραγωγής, όπως για παράδειγμα καινούργια προϊόντα,

¹⁷Brockhaus, R.H. (1980), Risk taking propensity of entrepreneurs, *Academy of Management Journal*.

¹⁸Nelson, R. and Neck, P. (1982), *The practice of entrepreneurship*, International Labour Office, Geneva.

¹⁹Gartner, W. B. (1990), What are we talking about when we talk about entrepreneurship? *Journal of Business Venturing*, 5 (1).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

καινούργιες αγορές, νέες μεθόδους παραγωγής και καινούργιες πηγές για την επίτευξη της κάλυψης επιπρόσθετων αναγκών. Η δεύτερη δραστηριότητα αφορά την παρουσία του ως άτομο που έχει μια σημαντική ικανότητα και προθυμία της ανάληψης του ρίσκου. Η τρίτη δραστηριότητα αφορά την παρουσία του ως άτομο, το οποίο έχει την ικανότητα να εκμεταλλεύεται με το σωστό τρόπο τις επιχειρηματικές ευκαιρίες. Η τέταρτη και τελευταία δραστηριότητα αφορά την παρουσία τους επιχειρηματία ως άτομο που έχει τις ικανότητες της κατοχής και διεύθυνσης μιας επιχείρησης²⁰. Επίσης, ένας άλλος ορισμός που δόθηκε αναφέρει ότι με τον όρο επιχειρηματία προσδιορίζει την ύπαρξη εκείνου του ατόμου, το οποίο εισέρχεται σε ήδη υπάρχουσα αγορά ή σε μια νέα αγορά και διακρίνεται για τις εξής διαφορετικές δραστηριότητες²¹:

- Η πρώτη δραστηριότητα αφορά την ικανότητα του ατόμου να συνδυάζει τους παραγωγικούς συντελεστές με ένα εντελώς νέο και διαφορετικό τρόπο, να εμφανίζει καινούργια προϊόντα, καινούργια αγορά, καινούργια πηγή προμηθειών και καινούργια οργανωτική μορφή
- Η δεύτερη δραστηριότητα αφορά την ικανότητα εκείνου του ατόμου να δέχεται να αναλαμβάνει το ρίσκο
- Η τρίτη δραστηριότητα αφορά την ικανότητα εκείνου του ατόμου να εξερευνά τις επιχειρηματικές ευκαιρίες της αγοράς και να εξαλείφει τις ανισότητες που επικρατούν μεταξύ της συνολικής ζήτησης και της συνολικής προσφοράς
- Η τέταρτη δραστηριότητα αφορά την ικανότητα εκείνου του ατόμου να κατέχει τα προσόντα να διαχειρίζεται με σωστό τρόπο την επιχείρησή του.

Από οικονομολογικής απόψεως, με τη χρήση του όρου επιχειρηματίας εννοείται εκείνο το άτομο, το οποίο έχει ως βασικό στόχο τον συνδυασμό των μέσων, της εργασίας, των υλικών αλλά και των υπόλοιπων κεφαλαίων, με σκοπό την δημιουργία αξίας μεγαλύτερης από την προηγούμενη. Επιπλέον, επιχειρηματίας είναι εκείνος που έχει την ικανότητα να παρουσιάζει στην αγορά αλλαγές και σημαντικές

²⁰Tyson, L. D'A., Petrin T. and Rogers, H. (1994), Promoting entrepreneurship in Eastern Europe, *Small Business Economics*, 6, 171.

²¹Lumpkin, G.T. and Dess, G.G. (1996), Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance, *The academy of management review*.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

καινοτομίες. Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι επιχειρηματίας είναι εκείνος που έχει την ικανότητα να οργανώνει αλλά και να διαχειρίζεται την δική του επιχείρηση με βάση το προσωπικό όφελός του αλλά και το δικό του προσωπικό όφελος. Η οργάνωση, ο σχεδιασμός και η διοίκηση της επιχείρησης στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στην δεξιότητα, στην εξυπνάδα και στην προσωπικές πρωτοβουλίες του επιχειρηματία. Ο επιχειρηματίας έχει την δυνατότητα να αντιλαμβάνεται και να αποδέχεται την ύπαρξη κέρδους ή ζημιάς, εξαιτίας των ανεξέλεγκτων και των απρόβλεπτων καταστάσεων. Από τις ετήσιες εισπράξεις της επιχείρησης, με την αφαίρεση της πληρωμής όλων των εξόδων της επιχείρησης, προκύπτει το καθαρό υπόλοιπο, το οποίο κρατά ο επιχειρηματίας για τον εαυτό του²².

Από στατιστικής απόψεως, τα δεδομένα για την υπευθυνότητα του στησίματος μιας επιχείρησης δεν είναι επακριβώς διαθέσιμα και αν δίδονται αποτελούν μια τακτική σε διεθνές επίπεδο για τον προσδιορισμό του ορισμού του επιχειρηματία. Η απόφαση ενός ατόμου για να γίνει επιχειρηματίας και να δημιουργήσει μια νέα επιχείρηση επηρεάζεται από ποικίλους και βασικούς παράγοντες, όπως είναι το ατομικό και προσωπικό υπόβαθρο, το οικογενειακό περιβάλλον αλλά και οι προοπτικές για μια αναπτυξιακή πορεία όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Όλοι αυτοί οι παράγοντες αποτελούν μια σύνθετη αλληλοεπίδραση των αποφάσεων για την πραγματική απόφαση της δημιουργίας μιας νέας επιχείρησης. Μια επιπλέον μελέτη προσδιορίζει εκ νέου τον ορισμό της επιχειρηματικότητας, αναφέροντας ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί μια έννοια, η οποία συνδέεται και αναφέρεται σε όλους εκείνους τους υπεύθυνους που συσχετίζονται με την ανάπτυξη και την εδραίωση της επιχείρησης. Επομένως, στον ορισμό της επιχειρηματικότητας δεν εντάσσονται μόνο οι ιδιοκτήτες και οι διευθυντές της επιχείρησης²³.

Σύμφωνα με μελέτη της ILO, το 2003, αναφέρει ότι επιχειρηματίας είναι εκείνος που έχει τις ικανότητες:

²²Gopakumar, K. (1995), The Entrepreneur in Economic Thought: A Thematic Overview, *The Journal of Entrepreneurship*, 4, 1/1995, Sage Publications, pp. 1-17.

²³Giovanelli, C., Gunnsteinsolottir, H. and Me, A. (2003), The status of statistics on women's and men's entrepreneurship in the UNECE region: conference paper, *Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)*.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

- Διερεύνησης των δυναμικοτήτων του επιχειρηματικού περιβάλλοντος
- Αναγνώρισης των ποικίλων επιχειρηματικών ευκαιριών
- Οργάνωσης των πόρων και των απαραίτητων πηγών για παραπέρα ανάπτυξη
- Διενέργεια για την επίτευξη της μεγιστοποίησης των ευκαιριών που εμφανίζονται στην επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ένα βασικό και σημαντικό κριτήριο που χαρακτηρίζει την παρουσία και την δραστηριότητα του επιχειρηματία είναι η ανάληψη του ρίσκου και του κινδύνου²⁴.

²⁴ILO (2003), Working Paper-Social Dialogue at national Level in the EU Accession Countries.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1. Εισαγωγή

Οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί των όρων κοινωνική οικονομία, κοινωνική επιχειρηματικότητα και κοινωνική επιχείρηση καθορίζονται με ιδιαίτερη έμφαση σε αυτό το κεφάλαιο. Επιπλέον, πραγματοποιείται μια ιδιαίτερη εξεταστική εμβάθυνση των στόχων του τρίτου συστήματος, των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και της νέας τάσης που εμφανίζεται στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναφορικά με τη λειτουργία και την οργάνωση των οργανισμών, αλλά και τις αρχές και τα χαρακτηριστικά αυτών των οργανισμών και των κοινωνικών επιχειρήσεων, που η δράση τους οριοθετείται μέσα στα πλαίσια αυτού του συστήματος.

2.2. Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

Η καθημερινή ζωή των ανθρώπων απειλήθηκε σε σημαντικό βαθμό από την παρουσία της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, της κρίσης αλλά και του μετασχηματισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, προκαλώντας οδυνηρές επιπτώσεις. Οι πολίτες έκριναν ότι θα έπρεπε να ενεργήσουν για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα και να καλυφθούν οι ανάγκες που δεν μπορούσαν να καλύψουν ο ιδιωτικός τομέας αλλά και ο δημόσιος τομέας της οικονομίας. Έχοντας ως βάση αυτούς τους σκοπούς, άρχισαν να οργανώνονται και να αναπτύσσουν συλλογικές πρωτοβουλίες στηριζόμενοι στην συνεργασία και στην αλληλεγγύη. Η οικονομία, ως προς τη δομή της σε σύγχρονο πλαίσιο, αποτελείτο από τον δημόσιο τομέα, τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνική οικονομία.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο δημόσιος τομέας έχει ως βάση την υποστήριξη, με θεσμικό τρόπο, της κοινωνικής και της οικονομικής ανάπτυξης, χρησιμοποιώντας επενδύσεις και υποδομές. Ο ιδιωτικός τομέας δρα μέσα σε πλαίσια της λεγόμενης αγοράς, ενώ η κοινωνική οικονομία λειτουργεί με ακριβώς αντίθετο τρόπο. Η κοινωνική οικονομία δημιουργεί συλλογικά συστήματα, εθελοντικές δράσεις, μη κερδοσκοπικές δράσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις. Η απόδοσή τους, σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, γίνεται με διαρθρωτικό τρόπο. Ένας ορισμός που δόθηκε για την κοινωνική οικονομία το 2001, αναφέρει ότι η κοινωνική οικονομία αποτελείται από εκείνες τις οικονομικές δραστηριότητες, που η ανάληψή τους πραγματοποιείται από εκείνες τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και τα σωματεία, των οποίων η λειτουργία τους αλλά ακόμα και η ίδρυση τους στηρίζονται στις εξής αρχές: διακατέχονται από μια ανεξάρτητη διοίκηση, αποφασίζουν με βάση τη δημοκρατική διαδικασία, διανέμουν το εισόδημα βάζοντας ως προτεραιότητα την εργασία και όχι το κεφάλαιο, έχουν βασικό σκοπό να παρέχουν υπηρεσίες προς την κοινωνία και τα μέλη της με το καλύτερο δυνατό τρόπο και, επιπλέον, δεν αποσκοπούν σε κερδοσκοπικά συμφέροντα²⁵.

Το 2002, δόθηκε ένας ακόμα ορισμός για την κοινωνική οικονομία, αναφέροντας ότι ο τρίτος τομέας ή η κοινωνική οικονομία βρίσκεται ανάμεσα στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και σύμφωνα με τον εν λόγω τομέα πραγματοποιούνται οικονομικές δραστηριότητες, που έχουν ως βάση συγκεκριμένους κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους αλλά και σκοπούς²⁶.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κάνοντας αναφορά στον τρίτο τομέα προσδιορίζει την παρουσία των συνεταιρισμών, των εταιρειών αλληλοβοήθειας, των ενώσεων αλλά και των τοπικών πρωτοβουλιών απασχόληση, που οι δραστηριότητές τους αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας με τη χρήση της παροχής των υπηρεσιών και των προϊόντων.

Καταλήγουμε στις εξής παρατηρήσεις αναφορικά με τους προηγούμενους προσδιορισμούς, οι οποίες είναι οι εξής:

²⁵Borzaga, C. and Defourny, J. (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, Λονδίνο.

²⁶Χρυσάκης, Μ., Ζιώμας, Δ., Χατζαντώνης, Δ. και Καραμητροπούλου, Ντ. (2002), Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής οικονομίας. Σάκουλα, Αθήνα, σελ. 33-38.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

- Οι οικονομικές δραστηριότητες της κοινωνικής επιχείρησης προσδίδουν κέρδη, η αξιοποίησή των οποίων πραγματοποιείται για την παραπέρα βελτίωσή τους και δεν αποτελούν το κίνητρο της επιχειρηματικής δραστηριότητας
- Η κοινωνική οικονομία διακρίνεται για την υψηλότερη θέση των οργανώσεων της και των επιχειρήσεων της σε σχέση με τους δημόσιους φορείς, αναφορικά σε ενότητες που προσδιορίζουν τη διαχειριστική λειτουργία και την ευελιξία
- Βασικότερος σκοπός και στόχος είναι ο άνθρωπος και η ποιότητα, σταθεροποιώντας τις θέσεις εργασίας.
- Δεν επικρατεί η κατοχή των τίτλων ιδιοκτησίας στις κοινωνικές επιχειρήσεις για τη περαιτέρω συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων.

Η κοινωνική οικονομία είναι μια παρέμβαση σε ενεργητικό επίπεδο, της οποίας η εξέλιξη πραγματοποιείται μέσα στα όρια της κοινωνίας και της αγοράς. Βασίζεται στην αρχή της δημοκρατικής οργάνωσης και βασικός στόχος αποτελεί η προώθηση της κοινωνικής συνοχής, υιοθετώντας συλλογικά κριτήρια της κατανομής των κερδών και αναπτύσσοντας σχέσεις αλληλεγγύης με το εγγύς περιβάλλον. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες, οι οργανισμοί και οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας προσφέρουν κοινωφελείς υπηρεσίες, ενώ επιπροσθέτως δημιουργούν θέσεις εργασίας βασιζόμενοι στις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης, δηλαδή πραγματοποιούν σε σημαντικό βαθμό την ενσωμάτωση των κοινωνικών ομάδων, οι οποίες είναι αποκλεισμένες από την αγορά εργασίας, στα πλαίσια των εργασιακών δραστηριοτήτων.

Επομένως, οι δράσεις της κοινωνικής οικονομίας καθορίζονται από τα εξής πλαίσια: το πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, το πλαίσιο της κοινωνικής ενσωμάτωσης, το πλαίσιο της τοπικής ανάπτυξης, το πλαίσιο της απαλοιφής των κοινωνικών ανισοτήτων, το πλαίσιο της ανάπτυξης των συμμετοχικών και δημοκρατικών δομών αλλά και το πλαίσιο της ενδυνάμωσης του κοινωνικού κεφαλαίου και της ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού.

2.2.1. Ομάδες της κοινωνικής οικονομίας

Ο 19^{ος} αιώνας αποτελεί η αρχή της εμφάνισης των πρώτων οργανώσεων και φορέων της κοινωνικής οικονομίας, ιδιαίτερα σε εκείνες τις χώρες που εμφάνιζαν ανεπτυγμένο επίπεδο στα πλαίσια του οικονομικού τομέα. Οι οργανώσεις και οι φορείς παρουσιάστηκαν με τις εξής μορφές: της συνεταιριστικής επιχείρησης, της μη κερδοσκοπικής ένωσης, της συλλογικής επιχείρησης και του αλληλοβοηθητικού φορέα. Η λειτουργία τους βασιζόταν στη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και του συνεταιρισμού. Επικρατεί μια διαφορούμενη έννοια αναφορικά με τον όρο κοινωνική οικονομία, καθώς ο εκάστοτε άνθρωπος μπορεί να αναπτύξει κάποιες αντιλήψεις στηριζόμενος, είτε στο κοινωνικό πλαίσιο, είτε στο οικονομικό πλαίσιο. Υπάρχει μια σημαντική και καθοριστική ποικιλία των όρων από τα κράτη για την κοινωνική οικονομία, αλλά ένα είναι σταθερό γεγονός, δηλαδή ότι όλοι οι εν λόγω όροι αναφέρονται στην παρουσία ενός τρίτου τομέα, ο οποίος καταλαμβάνει ένα σημαντικό χώρο ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ο τρίτος τομέας καλύπτει εκείνες τις κοινωνικές ανάγκες που δεν μπορεί να καλύψει ο ιδιωτικός τομέας, όπως για παράδειγμα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με ηθική δραστηριότητα, οι πολιτιστικές δραστηριότητες κ.λπ., αλλά και ο δημόσιος τομέας, όπως για παράδειγμα η φύλαξη των παιδιών, η φύλαξη των ηλικιωμένων, οι πολιτιστικές δραστηριότητες κ.λπ. Οι δραστηριότητες των οργανισμών και των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας χωρίζονται σε δύο μεγάλες βασικές κατηγορίες που προσδιορίζονται, είτε με βάση το νομικό και θεσμικό καθεστώς, δηλαδή παρουσιάζεται μια θεσμική προσέγγιση, είτε με βάση τις κοινές αρχές που υπηρετούν, δηλαδή παρουσιάζεται μια κανονιστική προσέγγιση²⁷.

²⁷Κετζίετσοπούλου, Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα *Κοινωνική οικονομία-Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal*, Α' κύκλου, Αθήνα, σελ. 9.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Αναφορικά με την πρώτη ομαδοποίηση που αφορά το νομικό καθεστώς, παρουσιάζονται²⁸:

- Οι συνεταιρισμοί
- Οι κοινωνίες ή εταιρείες αλληλοβοήθειας
- Τα σωματεία, οι ενώσεις και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί
- Τα ιδρύματα, οι φιλανθρωπικές οργανώσεις, οι εθελοντικές οργανώσεις και οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις
- Τα ταμεία αλληλασφάλισης
- Οι μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις
- Οι οργανισμοί προώθησης της απασχόλησης και οι αναπτυξιακές συμπράξεις μέσα στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal.

Αναφορικά με τη δεύτερη ομαδοποίηση που αφορά τις αρχές που υπηρετούν και διέπονται, παρουσιάζονται²⁹:

- Οι ενώσεις εθελοντικής εργασίας
- Οι οργανώσεις γειτονιάς
- Οι τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες
- Οι εναλλακτικές τράπεζες με ηθικό υπόβαθρο
- Οι κοινωνικές πρωτοβουλίες που αφορούν την παιδεία, την κατοικία και την υγεία
- Οι οργανώσεις ενίσχυσης του τρίτου κόσμου.

²⁸Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal Α' κύκλου (2005), *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal, Αθήνα, σελ. 10-11.

²⁹Η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο Τοπικό και στο Παγκόσμιο, 6-7 Ιουνίου 2003, Παπαζήσης, Αθήνα, Ανακοινώσεις: Καπογιάννης, Δ., Μαυριδάκης, Θ., Ναξάκης, Χ., Νικολόπουλος, Η., Νικολόπουλος, Χ., Παπαδόπουλος, Α. και Χαραλάμπους, Κ., σελ. 135.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μερικές από τις ποικίλες εν λόγω οργανώσεις εμφανίζουν μια σχετική ιστορία με το πέρασμα των χρόνων, ενώ άλλες είναι ιδιαίτερα πρόσφατες. Τα βασικά χαρακτηριστικά αλλά και οι αρχές που επικρατούν στους οργανισμούς και τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας συσχετίζονται με τις δημοκρατικές διαδικασίες, τον εθελοντισμό, τη συλλογικότητα, το συλλογικό όφελος και τη διαχειριστική αυτονομία³⁰.

2.2.2. Στόχοι της κοινωνικής οικονομίας

Ο τρίτος τομέας επικράτησε βάζοντας σημαντικούς στόχους και σκοπούς στη ζωή των πολιτών. Η κοινωνική οικονομία έχει σκοπό την παραγωγή αγαθών και την παροχή υπηρεσιών που θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της κοινωνίας, οι οποίες είναι ανεκπλήρωτες τόσο από το δημόσιο τομέα, όσο και από τον ιδιωτικό τομέα.

Ο τρίτος τομέας δρα σε σημαντικό βαθμό για την καταπολέμηση της ανεργίας, καθώς προσπαθεί να εντάξει ανέργους και μειονεκτούντα άτομα στην αγορά εργασίας, και αλλά και για την τοπική ανάπτυξη. Κατά τη δεκαετία του '80, δημιουργήθηκε μια κρίση του κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη, γεγονός που οδήγησε στην εμφάνιση αλλά και τη σχετική ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου συστήματος. Σημαντικό ρόλο έπαιξε, επίσης, η ολοένα αυξανόμενη ανάγκη για κοινωνικές υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα η παρουσία των παιδικών σταθμών με τη συμμετοχή των φυσικών προσώπων και της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κέντρων για ηλικιωμένους κ.λπ., αλλά και για νέα προϊόντα πιστωτικά και ανάλογες υπηρεσίες που αφορούν τους ανέργους και τις μικρές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα οι εμφάνιση των ηθικών τραπεζών. Η προσέλκυση της κοινωνικής οικονομίας ή του τρίτου τομέα από την επιστημονική κοινότητα αλλά και από τους πολιτικούς είναι ιδιαίτερα έντονη, καθώς προσπαθούν με εύστοχους τρόπους το σχεδιασμό των

³⁰Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal Α' κύκλου (2005), ό.π.: σελ. 11.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

παρεμβάσεων με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των τοπικών κοινωνιών³¹.

Σύμφωνα με μελέτες και έρευνες, οι στόχοι της κοινωνικής οικονομίας ή του τρίτου τομέα παρουσιάζονται παρακάτω ως εξής³²:

- **Πρώτος στόχος:** Η παραγωγή νέων θέσεων εργασίας, με βάση την αξιοποίηση υφισταμένων ή νέων πηγών απασχόλησης
- **Δεύτερος στόχος:** Η συμβολή της στην ολοένα ανάπτυξη των νέων οικονομικών τομέων
- **Τρίτος στόχος:** Η συμβολή της στον εκσυγχρονισμό και στη σχετική βελτίωση των αγορών σε τοπικό επίπεδο, αναφορικά με την οικονομική δομή και την οργανωτική μορφή τους
- **Τέταρτος στόχος:** Η ανταπόκρισή της είναι ιδιαίτερα αισθητή στη συνεχή εξέλιξη της δυναμικότητας της αγοράς, δηλαδή της προσφοράς και της ζήτησης. Ενώ, παράλληλα, είναι αισθητή και η παρουσία της στις αλλαγές των τοπικών αναγκών που εμφανίζονται, με αποτέλεσμα την επίτευξη της ισορροπίας της ζήτησης και της προσφοράς

³¹Κετζετοπούλου, Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα *Κοινωνική οικονομία-Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal*, Α' κύκλου, Αθήνα, σελ. 14.

³²Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), Μελέτη: Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης. Σύνοψη της πιλοτικής δράσης, *Τρίτο σύστημα και απασχόληση*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

ECOTEC (2001), *Evaluation of the Third System and Employment Pilot Action-Final Report*, ECOTEC Research & Consulting Limited, Βρυξέλλες.

Cambell, M. (1999), *The Third System Employment and Local Development*, Volume 1-Synthesis Report, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University, mimeo, Ηνωμένο Βασίλειο.

Borgaza, C., Olabe, A. and Greffe, X. (1999), *Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media*, University of Italy, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon Trento, mimeo, Γαλλία.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

- **Πέμπτος στόχος:** Η συμβολή της στην αύξηση των εισοδημάτων είναι ιδιαίτερα σημαντική, αλλά και η συμβολή της στην τόνωση της κατανάλωσης είναι εξίσου αναγκαία
- **Έκτος στόχος:** Η συμμετοχή της στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού κρίνεται αναγκαία, ενδυναμώνοντας σε σημαντικό βαθμό την απασχόληση που αφορά τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες
- **Έβδομος στόχος:** Η προώθηση και η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής σε τοπικό επίπεδο
- **Όγδοος στόχος:** Η παρότρυνση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου, κινητοποιώντας τους τοπικούς συντελεστές και τους πολίτες
- **Ένατος στόχος:** Η συμβολή της στην ολοένα εξάλειψη των τοπικών αποκλίσεων και των γεωγραφικών ανισοτήτων.

2.2.3. Χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας

Τα βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας μπορούν να συγκεντρωθούν στις παρακάτω αναφορές³³:

- **Πρώτο χαρακτηριστικό:** Το πρώτο βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής οικονομίας αποτελεί τη δυνατότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας και στήριξη της απασχόλησης
- **Δεύτερο χαρακτηριστικό:** Το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού σε ομάδες που εμφανίζουν ανισότητες στην αγορά εργασίας
- **Τρίτο χαρακτηριστικό:** Το τρίτο βασικό χαρακτηριστικό είναι ενδυνάμωση των παραγωγικών πρωτοβουλιών, αναφορικά το τοπικό κοινωνικό κεφάλαιο

³³E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK (1998), 3rd sector, *Newsletter*, τεύχος 1,2, Νοέμβριος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

- **Τέταρτο χαρακτηριστικό:** Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο είναι η δυνατότητα κάλυψης των κοινωνικών αναγκών στο σύνολό τους, ανάγκες που δεν μπορεί να καλύψει το κράτος αλλά και η ίδια η αγορά.

2.2.4. Αρχές της κοινωνικής οικονομίας

Η κοινωνική οικονομία διαμορφώθηκε με την ύπαρξη βασικών αρχών κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα, ενώ παράλληλα συνεχίζουν να αποκτούν ολοένα και περισσότερη διάσταση. Οι βασικές αρχές της προσδιορίζονται ως εξής:

- **Πρώτη αρχή:** Η παρουσία της δημοκρατικής διοίκησης
- **Δεύτερη αρχή:** Η παρουσία της ελεύθερης συμμετοχής
- **Τρίτη αρχή:** Η εμφάνιση και παρότρυνση της δίκαιης διανομής του πλεονάσματος
- **Τέταρτη αρχή:** Η στήριξη του αδιαιρέτου του κεφαλαίου
- **Πέμπτη αρχή:** Η παρότρυνση και η εφαρμογή της αλληλεγγύης
- **Έκτη αρχή:** Η σημασία και η στήριξη των ατόμων, σε αντίθεση με το κεφάλαιο
- **Έβδομη αρχή:** Η δυνατότητα εφαρμογής της ανεξαρτησίας έναντι του κράτους.

2.2.5. Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη

Στη Βόρεια και Δυτική Ευρώπη, εδώ και αρκετά χρόνια, πραγματοποιήθηκε η προώθηση της ανάληψης των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, έχοντας ως βάση την κοινωνική οικονομία και ως σκοπό να υποκατασταθεί το κοινωνικό κράτος. Θεωρήθηκε ότι η κοινωνική οικονομία αποτελεί ένα αναγκαίο εργαλείο για να προωθηθούν όλο και περισσότερο τα πλαίσια της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης εκείνων των ανθρώπων που ανήκουν

σε ευπαθείς ομάδες. Σύμφωνα με σχετικές αποδείξεις, έχει βγει το εξής συμπέρασμα: ότι η κοινωνική οικονομία μπορεί να δημιουργήσει οικονομικά συστήματα ιδιαίτερα ανθεκτικά σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δώσει σημαντικό ενδιαφέρον για τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας το χρονικό διάστημα 2007-2013, αλλά και συνεχίζεται ακόμα το ενδιαφέρον για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, έχοντας ως βάση τα μέτρα που επιβάλλει η Κοινωνική Επιχειρηματική Πρωτοβουλία μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με τα δεδομένα και τα στοιχεία για το μέγεθος της κοινωνικής οικονομίας στον ευρωπαϊκό χώρο, έχει διαπιστωθεί ότι εμφανίζονται δύο εκ. επιχειρήσεις στο τομέα της κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες καλύπτουν περίπου το δέκα τοις εκατό των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και απασχολούν πάνω από έντεκα εκ. ανθρώπους σε σχετικές θέσεις απασχόλησης³⁴.

2.2.6. Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, οι μορφές της κοινωνικής οικονομίας εμφανίστηκαν ιδιαίτερα σε περιστασιακά επίπεδα, καθώς δεν υπήρχε κάποια κεντρική υποστήριξη αλλά ούτε κάποιο θεσμικό περιβάλλον που να την καθιερώνει ως βασική αρχή. Αυτές οι ελάχιστες εκφάνσεις της κοινωνικής οικονομίας πήραν τις εξής μορφές: συνεταιρισμοί γυναικών, αγροτικοί συνεταιρισμοί, συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης, ειδικά πιστοποιημένοι φορείς με δραστηριότητες που αφορούν ανθρώπους με νοητική υστέρηση, αυτισμό κ.λπ., πολιτιστικοί σύλλογοι με σχετικές οικονομικές δραστηριότητες και κοινωνικές επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν σύμφωνα με το πρόγραμμα της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL (2001-2005). Το πρόγραμμα αυτό είχε ως στρατηγική όχι τόσο την ανάπτυξη του τρίτου οικονομικού τομέα, όσο την ένταξη και την επανένταξη, στο οικονομικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, των αποκλειόμενων και αποκλεισμένων ευάλωτων και ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Σύμφωνα με τον νόμο 4019 του 2011 για την κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, με τη ψήφισή του συντελέστηκε η θεσμοθέτηση της παρουσίας της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης με βασικό στόχο να αυξηθεί η

³⁴Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. «Η Κοινωνική Οικονομία και η Κοινωνική επιχειρηματικότητα» (2013), σελ. 5-6.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

δυνατότητα απασχόλησης εκείνων των ανθρώπων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες. Με το άρθρο 14 του ίδιου νόμου, πραγματοποιήθηκε η σύσταση του τμήματος μητρώου κοινωνικής οικονομίας στη Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας. Επιπλέον, με ακόλουθη υπουργική απόφαση (ΦΕΚ 221/12) επικράτησε και η τήρηση για την λειτουργία του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας στο Υπουργείο Εργασίας. Με αυτό τον τρόπο, άρχισε να εφαρμόζεται η βασική θεσμική υποδομή με βασικό σκοπό να αρχίσουν να λειτουργούν και στην Ελλάδα οι κοινωνικές επιχειρήσεις³⁵.

Οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας που η εγγραφή τους πραγματοποιείται από το ειδικό μητρώο έχουν ως βασική χρηματοδότηση από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης, ενώ έχουν μεγάλα οφέλη από σχετικές ευνοϊκές ρυθμίσεις και κίνητρα. Με την παρουσία του θεσμικού πλαισίου, τα νομικά πρόσωπα συμμετέχουν στην κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση θα πρέπει να καλύπτουν το 1/3 των μελών της. Το κέρδος που αποκτά η εκάστοτε κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση δεν διανέμεται στο πλήθος των μελών της, εκτός βέβαια αν τα αναφερόμενα μέλη αργάζονται σε αυτή την επιχείρηση. Σε ετήσιο επίπεδο, σύμφωνα το καταστατικό της εκάστοτε κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης, το κέρδος διατίθεται σε ποσοστό κατά πέντε τοις εκατό για αποθεματικούς λόγους, ενώ κατά τριάντα πέντε τοις εκατό διανέμεται στους ανθρώπου που εργάζονται στην επιχείρηση, για να αποτελέσει κίνητρο παραγωγικότητας για αυτούς. Το υπόλοιπο ποσοστό του κέρδους διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης αλλά και για δημιουργηθούν επιπλέον θέσεις εργασίας. Τη σημερινή εποχή που η οικονομική κρίση έχει γίνει ιδιαίτερα αισθητή στη ελληνική οικονομία και κοινωνία, η ανάπτυξη με συστηματικό τρόπο της κοινωνικής οικονομίας θα βοηθήσει σε σημαντικό βαθμό ιδιαίτερα τις ευάλωτες και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επιπλέον, θα ενισχυθεί σε σημαντικό βαθμό η κοινωνική συνοχή, καθώς δέχεται ισχυρές απειλές από την επέκταση της φτώχειας και της περιθωριοποίησης αρκετά μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων³⁶.

³⁵Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 9-10.

³⁶Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 10-11.

2.3. Ορισμός της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας ή όπως αλλιώς ονομάζονται επιχειρήσεις της αλληλεγγύης, με βάση της επικράτησης της καινοτομίας, άρχισαν να επεκτείνονται σε νέα επίπεδα, όπως για παράδειγμα σε υπηρεσίες γειτνίασης, σε υπηρεσίες αναδόμησης προβληματικών συνοικιών, σε υπηρεσίες εξυπηρέτησης και βοήθειας ηλικιωμένων ατόμων και ατόμων με ειδικές ανάγκες, σε υπηρεσίες ενσωμάτωσης ανθρώπων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, σε υπηρεσίες εμπορίου, σε υπηρεσίες περιβαλλοντικής διαχείρισης των αποβλήτων κ.λπ. Η παρουσία της κοινωνικής οικονομίας αποσκοπούσε την επίτευξη των στόχων της αναφορικά στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής της απασχόλησης. Σε αρκετές χώρες της Ευρώπης, η δραστηριότητα των εν λόγω επιχειρήσεων οδήγησε στις προσδοκίες εκείνες που παρουσιάζουν ανώτερες δυνατότητες από εκείνες που εμφανίζει το κράτος, αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών γενικού οφέλους. Με τον όρο «κοινωνική επιχείρηση» αναφερόμαστε στην παρουσία εκείνων των επιχειρήσεων συλλογικού και μη κερδοσκοπικού ενδιαφέροντος, οι οποίες έχουν κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους, επιδιώκουν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, την καταπολέμηση της ανεργίας με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την εξυπηρέτηση ατόμων που ανήκουν στις ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και την κάλυψη αναγκών της ίδιας της κοινωνίας σε θέματα που αφορούν, όπως για παράδειγμα το περιβάλλον, την πρόνοια κ.λπ. Η λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων βασίζεται στη μορφή του Συνεταιρισμού, της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας, της Ομόρρυθμης Εταιρείας, της Ετερόρρυθμης Εταιρείας, της Εταιρείας Περιορισμένης Ευθύνης ή της Ανώνυμης Εταιρείας. Στην Ελλάδα, η επικρατέστερη μορφή είναι της Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρείας³⁷.

³⁷Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ. (2002), ό.π.: σελ. 33-35.

2.3.1. Χαρακτηριστικά της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες εμφανίζονται με την ονομασία κοινωνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία παρουσιάζονται παρακάτω³⁸:

- Έχουν ως βασικές επιδιώξεις τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους με βάση το συλλογικό ενδιαφέρον
- Οργανώνονται με βάση το επιχειρησιακό πνεύμα
- Παρουσιάζουν σημαντικές ικανότητες ως προς την εφαρμογή δυναμικών και καινοτομικών λύσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας
- Συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική ανάπτυξη, ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή.

2.3.2. Αρχές της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Η σύνοψη των αρχών της κοινωνικής επιχειρηματικότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη διάκριση των παρακάτω δύο κατηγοριών³⁹:

Πρώτη κατηγορία: Αρχές με βάση τον οικονομικό χαρακτήρα

- Η εμφάνιση περιορισμού σε σημαντικό βαθμό στην κατανομή του κέρδους της εκάστοτε κοινωνικής επιχείρησης, καθώς το κέρδος χρησιμοποιείται από την επιχείρηση για περαιτέρω επενδύσεις, ενώ επικρατεί καθορισμός ορίων αναφορικά με

³⁸Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, Social enterprises (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18.

³⁹Κεττζετσοπούλου, Μ. (2005), ό.π.: σελ. 12.

την ιδιοποίηση των κερδών.

- Η δυνατότητα συνεχής επικράτησης δράσεων που αποσκοπούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, καθώς η παροχή των εν λόγω δράσεων αποτελεί ένας σημαντικός λόγος ύπαρξης και επικράτησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Η παρουσία διαχειριστικής αυτονομίας από τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ακόμα και αν χρηματοδοτούνται από δημόσιες ή ιδιωτικές πηγές.
- Η επίτευξη της βιωσιμότητας της εκάστοτε κοινωνικής επιχείρησης από τις ενεργές προσπάθειες των μελών της και των εργαζομένων της, εξασφαλίζοντας κέρδος και πόρους σε επαρκή βαθμό, ακολουθώντας τη στρατηγική της επιχείρησης.

Δεύτερη κατηγορία: Αρχές με βάση τον κοινωνικό χαρακτήρα

- Η επικράτηση του δικαιώματος συμμετοχής όλων των μετόχων και των εταίρων στις λήψεις αποφάσεων.
- Η συνεχή επίτευξη της προώθησης συμμετοχών πολλών ομάδων στη διαχείριση και σύνθεση της επιχείρησης, όπως για παράδειγμα η συμμετοχή των εργαζομένων, των εθελοντών, των φυσικών προσώπων, των νομικών προσώπων, των τοπικών φορέων, των μη κερδοσκοπικών οργανισμών, των συνεταιρισμών. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια ιδιαίτερη ποικιλομορφία στην σύνθεση της επιχείρησης.
- Η παρουσία της δημοκρατικής διαδικασίας στις λήψεις των αποφάσεων της εκάστοτε κοινωνικής επιχείρησης
- Η επικράτηση της άποψης και της επιδίωξης να δίδεται προτεραιότητα όχι στο κεφάλαιο αλλά στην εργασία, παρουσιάζοντας την επιχείρηση ως εντάσεως εργασίας.
- Η καθιέρωση της αντίληψης ότι στην κοινωνική επιχείρηση, τα μέλη και οι εργαζόμενοι ασκούν εργασία για το πληθυσμό σε τοπικό και γενικό επίπεδο, που παρουσιάζουν κοινά συμφέροντα, ενώ παράλληλα ασκούν και εθελοντική δράση. Με αυτό τον τρόπο παρατηρείται μια διαδικασία εθελοντικής εργασίας και συνεργασίας με την εκάστοτε τοπική κοινωνία.

2.3.3. Πεδία δραστηριότητας της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Αναφορικά με απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η προσφορά της κοινωνικής επιχείρησης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις συνεχή προοπτικές της απασχόλησης. Η διάκριση των συγκεκριμένων τομέων βασίζεται στις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων⁴⁰:

- Συνεχή βελτίωση των συνθηκών και της ποιότητας της ζωής, όπως για παράδειγμα η παροχή υπηρεσιών κατ' οίκον, η βελτίωση των συνθηκών στέγασης κ.λπ.
- Συνεχή ανάπτυξη σε περιβαλλοντικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα να διατηρηθούν οι φυσικές περιοχές και οι πόροι, να ληφθούν αποφάσεις με βάση το κοινό καλό για τη διαχειριστική συμπεριφορά ως προς τα απόβλητα και τα ύδατα κ.λπ.
- Συνεχή ανάπτυξη και βελτίωση του αθλητισμού, του πολιτισμού και των μέσων μαζικής επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα να διατηρηθεί η πολιτιστική κληρονομιά και να ενισχυθεί η πολιτιστική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.
- Συνεχή ανάπτυξη της τεχνολογίας, της πληροφορίας και της επικοινωνίας.

Η ανάπτυξη των ανωτέρω δραστηριοτήτων αφορά τους εξής τομείς:

- Τις κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες που αφορούν τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες.
- Την έρευνα και την εκπαίδευση
- Την υγεία
- Το περιβάλλον και την διατροφή
- Την τοπική ανάπτυξη και την κατοικίας
- Την υποστήριξη δικαιωμάτων

⁴⁰Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), ό.π.: σελ. 15-16.

- Τις αφιλοκερδής δραστηριότητες
- Τα επαγγελματικά σωματεία, τους συλλόγους και τα συνδικάτα
- Τις μη κυβερνητικές οργανώσεις
- Τις συνεταιριστικές ή τις «ηθικές» τράπεζες.

2.3.4. Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναφορικά με τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, η απασχόληση καλύπτει περίπου το επτά τοις εκατό επί του συνόλου και η έμμισθη απασχόληση περίπου οχτώ τοις εκατό επί της συνολικής απασχόλησης στη Ευρώπη. Συγκεκριμένα, το εβδομήντα τοις εκατό της απασχόλησης προσδιορίζεται σε μη κερδοσκοπικούς φορείς, το είκοσι έξι τοις εκατό σε συνεταιρισμούς, το τρία τοις εκατό σε φορείς αλληλοβοήθειας και το υπόλοιπο ποσοστό, ένα τοις εκατό, σε άλλους ποικίλους φορείς. Το ¼ του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης έρχεται σε επαφή με έναν φορέα κοινωνικής οικονομίας και οι συνεταιριστικές τράπεζες, αναφορικά με τον τραπεζικό τομέα, ασκούν έλεγχο σε μεγάλα ποσοστά της αγοράς, όπως για παράδειγμα, οι τράπεζες στη Γαλλία ελέγχουν περίπου το πενήντα τοις εκατό της αγοράς, στη Γερμανία το σαράντα τοις εκατό, στην Αυστρία περίπου του τριάντα πέντε τοις εκατό και στην Κύπρο ελέγχουν το είκοσι πέντε τοις εκατό⁴¹.

Αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που προσδιορίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις και τις χώρες που επικράτησε αναφέρουμε τις εξής περιπτώσεις: Το 1990, η Ιταλία ήταν η πρώτη ανέπτυξε και καθιέρωσε μια ειδική νομοθεσία για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και ύστερα το 1995 άρχισε να κάνει ανάλογες κινήσεις και το Βέλγιο. Μετά ακολούθησαν η Γαλλία, η Φινλανδία, η Πορτογαλία και η Λιθουανία, ενώ στη Γερμανία οι αρμόδιοι θέσπισαν έναν ειδικό νόμο για τις επιχειρήσεις που απασχολούν ανθρώπους με αναπηρίες σε υψηλό ποσοστό. Σε κάποιες άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα το Ηνωμένο Βασίλειο, εξακολουθεί να επικρατεί διάλογος για τη θεσμοθέτηση της κοινωνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά, αν και επικρατούν ορισμένες διαφορές στο θεσμικό πλαίσιο και στις ορολογίες ανάμεσα στα κράτη-μέλη, παρατηρούμε ότι οι δράσεις και η πρωτοβουλίες στην κοινωνική

⁴¹Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 6.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα έχουν ως έμπνευση κοινές αξίες, όπως για παράδειγμα την κοινωνική συνοχή, την κοινωνική ευθύνη, την αλληλεγγύη, τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και την επίτευξη του κέρδους ως προς όφελος της κοινωνίας και της επανεπένδυσης της εκάστοτε κοινωνικής επιχείρησης⁴².

Αποτελεί έναν διαφορετικό τρόπο επιχειρηματικότητας, ο οποίος έχει ως βάση το κριτήριο του γενικού συμφέροντος, το κριτήριο της οικονομικής ανάπτυξης, το κριτήριο της κοινωνικής ανάπτυξης και το κριτήριο της δημοκρατικής λειτουργίας. Βέβαια, δεν σημαίνει αυτό ότι οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να έχουν ως στόχο την κερδοφορία, καθώς τα κέρδη αφορούν το κοινωνικό συμφέρον και την επανεπένδυση της κοινωνικής επιχείρησης. Σύμφωνα με μια επισκόπηση της παρουσίας της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων σε επίπεδο χώρας, παρατηρούμε τα εξής⁴³:

Μεγάλη Βρετανία

Επικρατούν πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής των βιολογικών προϊόντων, στον τομέα προστασία του περιβάλλοντος και στον τομέα παροχής προσωπικών υπηρεσιών. Ως βασικό στόχο έχουν να καταπολεμήσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανεργία. Πολλές από τις εν λόγω επιχειρήσεις έχουν ως κέντρο αναφοράς την παρουσία των τοπικών κοινοτήτων.

Ολλανδία

Επικρατεί η σύσταση συννοικιακών αναπτυξιακών επιχειρήσεων ή συμπράξεων, με αντικειμενικούς σκοπούς που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων. Το 1980, πραγματοποιήθηκε και ξεκίνησε η λειτουργία μια «ηθικής τράπεζας», στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, με την ονομασία Triodos Bank.

Σκανδιναβικές χώρες

Σε αυτές τις χώρες εμφανίζονται εργατικοί συνεταιρισμοί, που έχουν ως βασικό σκοπό να παρέχουν υπηρεσίες που αφορούν την ένταξη και την κατάρτιση των αποκλεισμένων ομάδων από την κοινωνία στο τομέα της αγοράς εργασίας.

⁴²Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 6-7.

⁴³Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 7-8.

Επιπλέον, έχει επιτευχθεί με την συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης η δημιουργία κοινωνικών συνεταιρισμών που αφορούν τον τομέα του πολιτισμού, τον τομέα της ψυχαγωγίας, τον τομέα της εκπαίδευσης των ανηλίκων και τον τομέα παροχής υπηρεσιών προσωπικού επιπέδου σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Αυστρία

Η παρουσία της κοινωνικής οικονομίας γίνεται ιδιαίτερα αισθητή με την εμφάνιση της μορφής των παροχών υπηρεσιών σε κοινωνικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα η προστασία και η φροντίδα που προσφέρεται κατ' οίκον σε παιδιά από ανθρώπους που ανήκουν σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες.

Ιρλανδία

Είναι αρκετά αισθητή η παρουσία των αγροτουριστικών συνεταιρισμών και ιδιαίτερα εκείνων των συνεταιρισμών που αφορούν άτομα με ψυχικές και κοινωνικές δυσκολίες.

Λουξεμβούργο

Με τη μεσολάβηση των σχετικών οικονομικών δραστηριοτήτων έχει δημιουργηθεί η σύσταση των οργανισμών μεσολάβησης, που βασικό στόχο έχουν την συστηματική ένταξη των μακροχρόνιων ανέργων στο χώρο της εργασίας.

Γαλλία

Το 1997, στην περιφέρεια Nord Pas de Calais, πραγματοποιήθηκε η ίδρυση της Caisse Solidaire, μιας κοινωνικής επιχείρησης που βασικό σκοπό έχει να καταπολεμήσει ολοένα και περισσότερο τον κοινωνικό αποκλεισμό με την έγκριση χρηματοδοτικών προγραμμάτων που αφορά την ενίσχυση των νέων αγροτών, των μικρών επιχειρήσεων και των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.

Βέλγιο

Παρατηρούμε την ιδιαίτερη ανάπτυξη που εμφανίζουν η παρουσία των πρωτοβουλιών των επιχειρήσεων με κοινωνικό σκοπό. Επιπλέον, επικρατεί η δραστηριοποίηση και η θεσμοθέτηση εκείνων των κοινωνικών επιχειρήσεων που αφορούν κατά μεγάλο ποσοστό την ενσωμάτωση των ανέργων στην αγορά εργασίας με τη χρήση των συμβολαίων απασχόλησης.

Ισπανία

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επιχείρηση Mondragon Corporation Cooperativa (MCC), η οποία αποτελεί μια συνεργατική επιχείρηση και περιλαμβάνει εκατό αυτόνομους συνεταιρισμούς. Με την σύνθεσή τους δημιουργείται έναν όμιλο επιχειρήσεων και οι συνεταιρισμοί αυτοί ομαδοποιούνται σε τρεις ομάδες ομοειδής, οι οποίες είναι: η ομάδα της οικονομίας, η ομάδα της βιομηχανίας, η ομάδα της διανομής στο Μόντραγκον στη χώρα των Βάσκων της Ισπανίας. Στην χώρα των Βάσκων, ο όμιλος Mondragon Corporation Cooperativa (MCC) αποτελεί τον μεγαλύτερο όμιλο, ο οποίος από άποψη μεγέθους στη χώρα της Ισπανίας καταλαμβάνει την όγδοη θέση σε εταιρικό επίπεδο.

2.3.5. Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Με βάση τον νόμο 4019 του 2011, ο ορισμός που έχει δοθεί για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα κάνει αναφορά για το σύνολο εκείνων των κοινωνικών, οικονομικών, επιχειρηματικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, το οποίο σύνολο αναλαμβάνεται από πρόσωπα νομικά ή ενώσεις προσώπων και έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση των κοινωνικών συμφερόντων σε γενικό επίπεδο αλλά και την επιδίωξη των οφελών σε συλλογικό επίπεδο. Η κοινωνική οικονομία παρουσιάζει ως βασικό φορέα της την κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση. Τα βασικά χαρακτηριστικά της είναι ότι αποτελεί έναν αστικό συνεταιρισμό που έχει κοινωνικούς σκοπούς και εκ του νόμου έχει στην διάθεσή της την ιδιότητα του εμπορίου⁴⁴.

Επικρατούν τρία είδη κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, οι οποίες είναι οι εξής⁴⁵:

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις ένταξης

Αυτές οι επιχειρήσεις αφορούν τις προσπάθειες που πραγματοποιούνται για την ένταξη των ανθρώπων που ανήκουν στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες στην

⁴⁴ Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 3.

⁴⁵ Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 5.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της ζωής. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υποχρεωτικά το σαράντα τοις εκατό των εργαζομένων των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων θα πρέπει να υπάγονται στις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Στις διατάξεις του νόμου του 4019 του 2011 εντάσσονται οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης, οι οποίοι παρουσιάζονται ως κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις ένταξης.

Με τον όρο «ένταξη» αναφερόμαστε στην διαδικασία της ενσωμάτωσης των ανθρώπων που ανήκουν στις ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες στην κοινωνία με την εμφάνιση της προωθητικών δραστηριοτήτων στην απασχόληση.

Με τον όρο «ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες» εννοούμε εκείνες τις ομάδες του πληθυσμού που εξαιτίας των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων, της σωματικής αναπηρίας, της ψυχικής αναπηρίας, της αισθητηριακής αναπηρίας ή της νοητικής αναπηρίας δεν μπορούν να ενταχθούν στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Επιπλέον, σε όλη αυτή την διαδικασία επιδρά σημαντικά και τα προβλήματα που δημιουργούνται από κάποιες απρόβλεπτες καταστάσεις, οι οποίες ασκούν διαταραχές στην λειτουργία της οικονομίας, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Εμφανίζονται δύο κατηγορίες ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων:

- ***Οι ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες***

Είναι εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού, που δεν μπορούν να ενταχθούν στην οικονομική και κοινωνική ζωή λόγω των σωματικών προβλημάτων ή των ψυχικών προβλημάτων ή της παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι άνθρωποι που παρουσιάζουν αναπηρίες, όπως για παράδειγμα σωματική αναπηρία, νοητική αναπηρία ή αισθητηριακή αναπηρία, οι άνθρωποι που είναι εξαρτημένοι ή απεξαρτημένοι από ουσίες, από ανθρώπους που είναι στην φυλακή ή έχουν αποφυλακιστοί κ.λπ.

- ***Οι ειδικές πληθυσμιακές ομάδες***

Είναι εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού, που λόγω των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών προβλημάτων, παρουσιάζουν μειονεκτικότητα ως προς την ένταξή τους στην αγορά με ομαλό τρόπο. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι μακροχρόνιοι άνεργοι, οι άνεργοι νεαρής ηλικίας, οι άνεργοι άνω

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

των πενήντα ετών, οι άνεργες γυναίκες, τα μέλη των πολύτεκνων οικογενειών, οι αναλφάβητοι, οι αρχηγοί των μονογονεϊκών οικογενειών, οι γυναίκες που έπεσαν θύματα κακοποίησης, οι άνθρωποι που κατοικούν σε απομακρυσμένες νησιωτικές και ορεινές περιοχές, οι μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι άνθρωποι που εμφανίζουν πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις κοινωνικής φροντίδας

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές αυτές επιχειρήσεις προσδιορίζονται μέσα στα πλαίσια της παραγωγής και της παροχής των προϊόντων και των υπηρεσιών που έχουν προνοιακό και κοινωνικό χαρακτήρα. Αναφέρονται σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, όπως είναι για παράδειγμα τα ηλικιωμένα άτομα, τα άτομα βρεφικής ηλικίας, τα άτομα παιδικής ηλικίας, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα άτομα που παρουσιάζουν χρόνιες παθήσεις.

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις συλλογικού και παραγωγικού σκοπού

Αποτελούν εκείνες τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις που αποσκοπούν την παραγωγή των προϊόντων και την παροχή εκείνων των υπηρεσιών για να ικανοποιήσουν τις συλλογικές ανάγκες, όπως είναι για παράδειγμα οι ανάγκες που αφορούν τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, το περιβάλλον, την οικολογία, τη διατήρηση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων και των παραδοσιακών επαγγελμάτων, την αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων, τις παροχές κοινής ωφέλειας κ.λπ. Επίσης, αυτές οι επιχειρήσεις έχουν στόχο να ενισχύσουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, να προωθήσουν την απασχόληση, να ενδυναμώσουν την κοινωνική συνοχή και να συμβάλλουν στην τοπική και στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Η εγγραφή των ανωτέρω επιχειρήσεων πραγματοποιείται στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο η τήρησή του πραγματοποιείται στο τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Οποιοσδήποτε μπορεί να έχει πρόσβαση στο μητρώο ατελώς, καθώς είναι ένα βιβλίο που διατίθεται σε ηλεκτρονική μορφή. Διακρίνουμε τις εξής δύο κατηγορίες μητρώων, σύμφωνα με τα δεδομένα της Ειδικής Υπηρεσίας για την Κοινωνική Ένταξη και την Κοινωνική Οικονομία (Ε.Υ. Κ.Ε.Κ.Ο.):

Το μητρώο κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Στο μητρώο αυτό γίνονται οι εγγραφές των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, των οποίων η σύσταση πραγματοποιείται με βάση το νόμο 4019 του 2011. Η σύσταση των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων ένταξης πραγματοποιείται με βάση το νόμο 2716 του 1999.

Το ειδικό μητρώο άλλων φορέων κοινωνικής οικονομίας

Στο μητρώο αυτό γίνονται οι εγγραφές εκείνων των υφιστάμενων νομικών μορφών, οι οποίες μορφές καλύπτουν τα κατωτέρω κριτήρια:

- Βασικός σκοπός αποτελεί η επίτευξη της κοινωνικής ωφέλειας με την παραγωγή εκείνων των προϊόντων και την παροχή εκείνων των υπηρεσιών που εμφανίζουν κοινωνικό και συλλογικό χαρακτήρα
- Προτεραιότητα αποτελεί η ενίσχυση όχι του κεφαλαίου αλλά της εργασίας
- Ενίσχυση της εφαρμογής του δημοκρατικού συστήματος για την λήψη των σχετικών αποφάσεων
- Ενίσχυση της αυτονομίας στις διοικητικές και διαχειριστικές δραστηριότητες
- Βάση της λειτουργίας τους αποτελεί η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης
- Διανομή των κερδών πρωτίστως με βάση τους σκοπούς που εμφανίζει το καταστατικό
- Ένταξη των δραστηριοτήτων σε μία από τις προαναφερόμενες κατηγορίες των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, είτε στις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις ένταξης, είτε στις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις κοινωνικής φροντίδας, είτε στις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις παραγωγικού και συλλογικού σκοπού
- Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους πραγματοποιείται τρία χρόνια πριν από την υποβολή των αιτήσεών τους για να εγγραφθούν στο μητρώο.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Θα προχωρήσουμε σε μια ιστορική αναδρομή για την παρουσία των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Τον 20ο αιώνα έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτοι συνεταιρισμοί. Το 1900 πραγματοποιήθηκε η ίδρυση του Μετοχικού Γεωργικού Συνεταιρισμού. Ο νόμος 602 του 1915, ο οποίος ίσχυσε μέχρι το 1979, αφορούσε την οργάνωση των συνεταιρισμών, ο οποίος ώθησε σε σημαντικό επίπεδο την ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να τους καταστήσει ως βασικό στοιχείο για την αγροτική παραγωγή. Όμως η παρουσία του κράτους οδήγησε σε υπονόμηση της εξέλιξής των εν λόγω συνεταιρισμών, καθώς χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα άσκησης κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Επιπλέον, συγκεντρώθηκε ένας μεγάλος αριθμός στελεχών σε αυτές τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται πρόβλημα στο κόστος λειτουργίας τους. Θα πρέπει να αναφερθεί, επίσης, ότι η παρουσία του μεγάλου ποσοστού εμφάνισης των σχετικών συνεταιρισμών αποτελούσε στην ουσία ως ένα βασικό εργαλείο για να διανέμονται οι αγροτικές επιχορηγήσεις. Όλα τα ανωτέρω είχε σαν αποτέλεσμα να αποπροσανατολιστεί ο σκοπός και ο στόχος των αγροτικών συνεταιρισμών, ο οποίος ήταν να βοηθηθεί και να αναπτυχθεί η αγροτική παραγωγή⁴⁶.

Με βάση το νόμο 1667 του 1986 έκαναν την παρουσία τους οι μη αγροτικοί συνεταιρισμοί. Η ίδρυση και η σχετική ανάπτυξη των καταναλωτικών συνεταιρισμών παρουσίασε αρκετά προβλήματα, καθώς δεν εμφάνισε ορθολογική διαχείριση η λειτουργία τους σε χρηματοοικονομικό επίπεδο και η στελέχωσή ήταν υπερπλήρη σε σχέση με τα κανονικά δεδομένα. Οι προμηθευτικοί συνεταιρισμοί εμφάνισαν μια ιδιαίτερα σταθερή πορεία, καθώς ένα μέρος από αυτούς τους συνεταιρισμούς ήταν σε συσχέτιση με το προσωπικό του δημόσιου τομέα και με τις δημόσιες αλλά και ιδιωτικές επιχειρήσεις, που το μέγεθός τους ήταν αρκετά μεγάλο. Η λειτουργία των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων συντελεί σε μια θετική πορεία, μέχρι την περίοδο εκείνη που δεν είχε ακόμα εμφανιστεί η οικονομική κρίση. Τα συνεταιριστικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εμφάνισαν μια ευδόκιμη τάση, ύστερα μάλιστα από τη θεσμοθέτηση του συγκεκριμένου νομικού πλαισίου, του νόμου 2076 του 1992, και την εμφάνιση των κρατικών επιχορηγήσεων που συνετέλεσαν στην ενίσχυση των κεφαλαίων τους. Συγκεκριμένα, το 1995 ιδρύθηκε η Ένωση των Συνεταιριστικών Τραπεζών της Ελλάδας και σήμερα αποτελείται από τα εξής μέλη:

⁴⁶Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 11.

δεκατρείς συνεταιριστικές τράπεζες, οχτώ πιστωτικούς συνεταιρισμούς και επιπλέον από ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Ο χαρακτήρας των συνεταιριστικών χρηματοπιστωτικών φορέων περιορίζεται σε περιφερειακά πλαίσια. Η οικονομική κρίση είχε σαν αποτέλεσμα να πλήξει ένα μικρό μέρος των συνεταιριστικών τραπεζών, με αποτέλεσμα να πραγματοποιηθεί η απορρόφησή τους από τις μεγάλες εμπορικές τράπεζες. Τα συνδικάτα των κρατικών και ιδιωτικών επιχειρήσεων μεγάλου μεγέθους έχουν ως κάτω από την διαχείρισή τους ποικίλες δραστηριότητες αναφορικά με την κοινωνική οικονομία, όπως είναι για παράδειγμα οι παιδικοί σταθμοί, οι κατασκηνώσεις, οι προμηθευτικοί συνεταιρισμοί κ.λπ.⁴⁷

Η χώρα μας παρουσίασε μια σχετική υπανάπτυξη στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, καθώς σε αυτό συνετέλεσε η ανάπτυξη του ευρύτερου δημόσιου τομέα σε υπερβολικά επίπεδα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας να απορροφηθεί και να προσδεθεί στην παρουσία του κράτους. Η κοινωνική οικονομία προσδέθηκε στον τομέα του κράτους λόγω της διενέργειας των κρατικών επιχειρήσεων για τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας. Σύμφωνα με σχετικές αποδείξεις, έχει παρατηρηθεί ότι η παρουσία των κρατικών επιχορηγήσεων έχει σαν αποτέλεσμα να οδηγεί την κοινωνική αυτοχρηματοδότηση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας σε καταστροφή. Όλη αυτή η κατάσταση μετατρέπει τους φορείς μέσα στην κοινωνία των πολιτών σε επιμέρους προεκτάσεις του κρατικού τομέα. Ένας επιπλέον λόγος που συνετέλεσε στην υπανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι η στρεβλή διάρθρωση της οικονομίας της Ελλάδος. Η ανάπτυξη του δημόσιου και ευρύτερου τομέα σε αρκετά μεγάλα ποσοστά είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ο ιδιωτικός τομέας ως ιδιαίτερα κρατικοδίαιτος. Η ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας έφτασε σε εκμηδενιστικά επίπεδα λόγω της στενής σχέσης που επικρατούσε ανάμεσα στον ελληνικό ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Ο δημόσιος τομέας και η τοπική αυτοδιοίκηση εμφάνισαν αρκετά μεγάλη δυσκολία στην εμφάνιση θεσμικών πλαισίων για την δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων, όπως για παράδειγμα για την επεξεργασία απορριμμάτων, την ανακύκλωση των υλικών, τη διαχείριση φυσικών πόρων, το πολιτισμό, την αρχαιολογία, την ιστορία κ.λπ.⁴⁸

⁴⁷Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 11-12.

⁴⁸Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 12.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τη σημερινή εποχή, η Ελλάδα έχει ανάγκη την παρουσία της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, καθώς έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο για τη δημιουργία ενός νέου μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που θα βοηθήσει στην διέξοδο από την οικονομική κρίση που είναι πια ιδιαίτερα αισθητή. Θα συντελέσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και θα βοηθήσει ιδιαίτερα τις ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, μειώνοντας την επέκταση της φτώχειας και της ανεργίας. Αναφέρουμε τις εξής περιπτώσεις εμφάνισης κοινωνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα⁴⁹:

- Πώληση αγροτικών προϊόντων προς τους καταναλωτές χωρίς την ύπαρξη μεσαζόντων
- Μεγάλο βιομηχανικό σωματείο στην Ελευσίνα δραστηριοποιείται ως προς την επίτευξη εκπτώσεων από το super market της περιοχής για τις αγορές που πραγματοποιούν τα μέλη του
- Ανάμεσα στο Ε.Β.Ε.Α. και τον Όμιλο Ιατρικού Αθηνών έχει δημιουργηθεί μια εκπωτική συμφωνία, κατά την οποία προσφέρονται πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες υπηρεσίες υγείας με εκπωτικό ειδικό τιμολόγιο που αφορά τα περίπου εκατό χιλιάδες μέλη του Ε.Β.Ε.Α., τις οικογένειές τους αλλά και το προσωπικό που εργάζεται έμμισθα στις εν λόγω επιχειρήσεις τους
- Ίδρυση στην Θεσσαλονίκη ενός κοινωνικού καταναλωτικού συνεταιρισμού για το σχετικό άνοιγμα και λειτουργία ενός super market, <http://www.bioscoop.gr>
- Εμφάνιση της προσπάθειας για επανέναρξη και λειτουργία του εργοστασίου της Βιομηχανικής Μεταλλευτικής Θεσσαλονίκης ως συνεργατισμού, μια προσπάθεια που πραγματοποιείται από του Σωματείο Εργατοϋπαλλήλων του εργοστασίου, <http://bio-metal.blogspot.com>
- Το μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρείας Ύδρευσης και Αποχέτευσης της Θεσσαλονίκης εξαγοράστηκε από τους πολίτες και δημότες της Θεσσαλονίκης.

⁴⁹Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε., (2013), ό.π.: σελ. 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ &
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

3.1.Εισαγωγή

Παρατηρούμε ότι επικρατεί μια πολυδιάστατη σχέση ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις και στον δημόσιο τομέα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρούμε ότι παρουσιάζονται ποικίλες μορφές σχέσεων μεταξύ του δημόσιου τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οι κυριότερες μορφές δίδονται παρακάτω⁵⁰:

- ***Η στρατηγική της υποστήριξης***

Σε αυτή την περίπτωση χορηγούνται επιδοτήσεις στις κοινωνικές επιχειρήσεις και συγκεκριμένα στους ιδιωτικούς παρόχους που προσφέρουν κοινωνικές υπηρεσίες. Οι όροι και οι περιορισμοί των εν λόγω επιδοτήσεων είναι ελάχιστοι, όπως για παράδειγμα είναι η παρουσία των κεφαλαίων εκκίνησης για την δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων.

- ***Η στρατηγική των κινήτρων***

Σε αυτή την περίπτωση κατανέμονται οι δημόσιοι πόροι σε συγκεκριμένους ιδιωτικούς παρόχους με βάση την πραγματοποίηση των στόχων και εκείνων των ενεργειών που επιθυμεί να ακολουθήσει η δημόσια διοίκηση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι να μειωθεί το μη μισθολογικό εργατικό

⁵⁰Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη, Τεύχος 4, σελ. 83.

κόστος, καθώς η μείωση αυτή καταβάλλεται με την μορφή της επιχορήγησης με σκοπό την επίτευξη προσλήψεων των μειονεκτούντων εργαζομένων.

- ***Η στρατηγική της εξωτερικής ανάθεσης***

Σε αυτή την περίπτωση, επικρατεί μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα στη δημόσια διοίκηση και στον ιδιωτικό πάροχο, καθώς παρέχεται μια συγκεκριμένη εργασία από τον ιδιωτικό πάροχο, έχοντας ως βάση τις παραμέτρους της δημόσιας διοίκησης. Είναι μια πρακτική ιδιαίτερα γνωστή στο τομέα παροχής των κοινωνικών υπηρεσιών.

- ***Η στρατηγική των κουπονιών***

Η δημόσια διοίκηση χρηματοδοτεί εκείνα τα άτομα που έχουν δικαιώματα πρόσβασης σε κάποιες υπηρεσίες. Είναι μια σημαντική παροχή, η οποία εμφανίζεται σε αρκετές χώρες, όπως για παράδειγμα στην Γαλλία, στην Ιταλία και στο Βέλγιο, με σκοπό την ικανοποίηση της ζήτησης εκείνων των υπηρεσιών που αφορούν την φροντίδα των παιδιών και την κατ' οίκον περίθαλψη.

Ο αντίκτυπος των ανωτέρων στρατηγικών δεν είναι ο ίδιος σε όλους τους οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στρατηγική της εξωτερικής ανάθεσης, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις τείνει να περιορίζει την παρουσία της καινοτομίας. Αυτό γίνεται γιατί η στρατηγική έχει ως επίκεντρο την παροχή των συγκεκριμένων υπηρεσιών, έχοντας ως βάση προκαθορισμένες παραμέτρους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η στρατηγική των κουπονιών και η στρατηγική των κινήτρων, οι οποίες δημιουργούν τα αντίθετα αποτελέσματα, καθώς δίνουν την δυνατότητα δημιουργία και εμφάνισης νέου τύπου υπηρεσιών και νέας στρατηγικής, έχοντας ως βάση την καινοτομία. Όταν τα κουπόνια δεν καλύπτουν σε πλήρη επίπεδα τις δαπάνες για τη δημιουργία νέων υπηρεσιών και επιχειρήσεων, τότε είναι σημαντική η παρουσία των ιδιωτικών πηγών χρηματοδότησης.

3.2. Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

στις Αναδυόμενες Κοινωνικές Ανάγκες

Οι αναδυόμενες ανάγκες εντοπίστηκαν εξαιτίας της ικανότητας και της σχετικής αναζήτησης των ενδιαφερομένων μερών που βρίσκονται εντός των κοινωνικών οργανισμών, με αποτέλεσμα να δοθούν οι ανάλογες απαντήσεις. Οι συμμετέχοντες σε αυτούς τους οργανισμούς, που είναι οι εργαζόμενοι, οι πελάτες και οι εθελοντές, εξασφαλίζουν με την παρουσία τους ότι η ανάπτυξη των νέων υπηρεσιών και η παροχή τους στηρίζονται και πλησιάζουν την κάλυψη των αναγκών της τοπικής κοινότητας. Σύμφωνα με την ιστορία των κοινωνικών επιχειρήσεων, έχει διαπιστωθεί ότι επικρατούσε η παρουσία καινοτόμων και ευέλικτων οργανισμών, οι οποίοι ήταν ικανοί να καλύψουν τις αναδυόμενες ανάγκες των μερών εκείνων που τις συναπαρτίζουν. Οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας, εξαιτίας της ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους στην αγορά αλλά και της ανάγκης τους να διατηρήσουν το βαθμό αποδοτικότητας σε υψηλό βαθμό, έχουν σημαντική επιρροή στην δημιουργία της κοινωνικής καινοτομίας, καθώς αναπτύσσουν νέα προϊόντα και νέες υπηρεσίες για την ικανοποίηση των ολοένα και μεταβαλλόμενων αναγκών της κοινωνίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κοινωνικών επιχειρήσεων εργάζεται για να επιτύχει τη συστημική αλλαγή, εμφανίζοντας ολοένα και περισσότερα νέα επιχειρηματικά πρότυπα, χρησιμοποιώντας ανεκμετάλλευτους πόρους και δημιουργώντας επιμέρους αλλαγές στις αλυσίδες αξίας. Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας συντελούν αποτελεσματικά στην ανάδειξη και προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ενώ συντελεί με ποικίλους τρόπους στη δημιουργία επιχειρήσεων. Οι τρόποι συνεισφοράς των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας στην επιχειρηματικότητα, παρουσιάζονται ως εξής⁵¹:

⁵¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 73-80.

Πρώτος τρόπος: Κατεύθυνση της οικονομικής δραστηριότητας

Με την συμβολή των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, οι οικονομικές δραστηριότητες κατευθύνονται σε παραμελημένους χώρους εξαιτίας της παρουσίας της χαμηλής κερδοφορίας. Σε αυτή την περίπτωση συναντάμε την εμφάνιση των γεωργικών συνεταιρισμών, καθώς συντελούν στην διατήρηση της βιωσιμότητας των γεωργικών δραστηριοτήτων στις ορεινές περιοχές, περιοχές που εμφανίζουν αρκετά μεγάλο κόστος παραγωγής. Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των καταναλωτικών συνεταιρισμών και των συνεταιριστικών τραπεζών. Αυτοί οι τύποι οργανισμών που η παρουσία τους οδηγεί σε εξασφάλιση και προσφορά των καταναλωτικών αγαθών και των χρηματοπιστωτικών προϊόντων και σε επιπλέον περιοχές, ακόμα και όταν αυτές είναι ιδιαίτερα απομακρυσμένες.

Δεύτερος τρόπος: Μετάγχιση της επιχειρηματικής νοοτροπίας

Σε αυτή την περίπτωση παρατηρείται η συμβολή των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας στη δημιουργία και στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής νοοτροπίας ακόμα και σε τομείς, που σε παραδοσιακό επίπεδο, εμφάνιζαν μια συμπεριφορά και δραστηριότητα εκτός του πεδίου της επιχειρηματικότητας. Ένα παράδειγμα αποτελεί η παρουσία εκείνων των κοινωνικών επιχειρήσεων, οι οποίες με την επιχειρηματικότητά τους προσέγγιζαν τις υπηρεσίες σε κοινωνικό επίπεδο, υγειονομικό επίπεδο και εκπαιδευτικό επίπεδο.

Τρίτος τρόπος: Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

Η παρουσία των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας και γενικότερα όλων των δραστηριοτήτων που ενεργούν μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας και στα πλαίσια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας βοηθάει στην ενίσχυση της απασχόλησης, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και διατηρώντας τις ήδη υπάρχουσες. Θα πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ωφελεί ιδιαίτερα εκείνους τους ανθρώπους που δυσκολεύονται ιδιαίτερα να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, όπως είναι για παράδειγμα οι νέοι και οι γυναίκες.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ο μετριασμός των δυσμενών συνθηκών και επιπτώσεων, που έχουν δημιουργηθεί από την παρουσία της οικονομικής κρίσης, μπορεί να πραγματοποιηθεί με την εμφάνιση των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Η ενίσχυση και η ανάπτυξη αυτών των οργανισμών μπορεί να οδηγήσει σε μια νέα πορεία χάραξης ενός τελείως διαφορετικού προτύπου οικονομικής ανάπτυξης. Αυξάνεται η καταναλωτική ζήτηση για προσωπικές και κοινοτικές υπηρεσίες, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ικανοποιηθεί από τις υπάρχουσες ιδιωτικές και δημόσιες υπηρεσίες και τότε να κρίνεται αναγκαία η παρουσία των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας στους παραδοσιακούς τομείς αλλά και σε νέους τομείς δραστηριότητας. Σε ορισμένες χώρες, η ασχολία των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας κινείται μέσα στα πλαίσια νέων τομέων δραστηριότητας, όπως για παράδειγμα⁵²:

Ηνωμένο Βασίλειο

Πραγματοποιείται η είσοδος των συνεταιρισμών στον τομέα της εκπαίδευσης, με τη δημιουργία περίπου τετρακόσιων σχολείων, των οποίων η λειτουργία τους διευθύνεται από την παρουσία συνεταιρισμών. Όλα αυτά πραγματοποιήθηκαν εξαιτίας των πολιτικών της «Μεγάλης Κοινωνίας».

Σουηδία

Πραγματοποιείται η είσοδος οργανισμών κοινωνικής οικονομίας, προσφέροντας υπηρεσίες φροντίδας για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν μια σημαντική κοινωνική αποστολή, η οποία είναι η συμμετοχή τους σε καινοτομίες που η παρουσία τους θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και την κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας.

⁵²Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 78.

3.3. Προκλήσεις

Αν και η παρουσία των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας έχει θετικό αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή οικονομία και κοινωνία, όμως δεν παραλείπονται ορισμένες καταστάσεις που εμποδίζουν την ανάπτυξη των εν λόγω οργανισμών. Τα εμπόδια αναφέρονται αναλυτικά ως εξής⁵³:

Πρώτο εμπόδιο: Έλλειψη ορατότητας

Επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την κοινωνική οικονομία, με αποτέλεσμα να μειώνεται η αναγνώριση της παραγωγής των κοινωνικών αξιών της. Αυτό συντελείται καθώς η κυρίαρχη οικονομική νοοτροπία εξακολουθεί να επικεντρώνεται στην ατομική πρωτοβουλία και στην ιδιοτέλεια αλλά όχι στις συλλογικές συμπεριφορές.

Δεύτερο εμπόδιο: Έλλειψη εκπαίδευσης

Αν και τα μαθήματα επιχειρηματικότητας εμφανίζονται σταδιακά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και συγκεκριμένα από τις τάξεις του δημοτικού μέχρι και τις σχολές διοίκησης επιχειρήσεων, η κατάρτιση και η εκπαίδευση θεμάτων επιχειρηματικότητας είναι δεν είναι ιδιαίτερα αισθητή στις αίθουσες διδασκαλίας. Όλη αυτή η κατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας να μην μπορούν να βρουν προσωπικό με τα ανάλογες ικανότητες και δεξιότητες που μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των εν λόγω οργανισμών και επιχειρήσεων.

Τρίτο εμπόδιο: Έλλειψη εξειδίκευσης

Η επικράτηση της έλλειψης της εξειδίκευσης στα πλαίσια της κατάρτισης και της εκπαίδευσης στους οργανισμούς και στις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας έχει σαν αποτέλεσμα να οδηγεί σε μειονεκτική θέση τους εν λόγω οργανισμούς και τις εν λόγω επιχειρήσεις σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

⁵³Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 81-82.

Τέταρτο εμπόδιο: Δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση

Οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα απόκτησης χρηματοδότησης εξαιτίας των χαρακτηριστικών τους, που είναι τελείως διαφορετικά από εκείνα των υπόλοιπων επιχειρήσεων που δεν ανήκουν στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας.

Όμως γίνονται προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος, όπως για παράδειγμα η πρόσφατη σύσταση του ευρωπαϊκού ταμείου κοινωνικής επιχειρηματικότητας, έχοντας μορφή πανευρωπαϊκής επένδυσης και δίδοντας έμφαση στη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Πέμπτο εμπόδιο: Απουσία ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου

Οι ρυθμίσεις που ισχύουν για τους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας είναι τελείως διαφορετικές από εκείνες που ισχύουν στις υπόλοιπες επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας. Επιπλέον, οι ρυθμίσεις που καθιερώνονται είναι διαφορετικές από χώρα σε χώρα, με αποτέλεσμα να εμποδίζουν την ανάπτυξή των εν λόγω οργανισμών και επιχειρήσεων. Σε ορισμένες χώρες, επικρατεί η εμφάνιση οργανισμών κοινωνικής οικονομίας που η ανάκαμψή τους οφείλεται επί το πλείστον εκ των κάτω, χωρίς να υπάρχει κάποια πολιτική στήριξη ή κάποιο ρυθμιστικό πλαίσιο, το οποίο θα εξασφάλιζε την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των συνεταιρισμών στην Ιταλία. Οι συνεταιρισμοί αυτοί προσέφεραν νέες κοινωνικές υπηρεσίες και αποτέλεσε ιδιαίτερα πρωτοβουλία εθελοντών, ακόμα και όταν δεν υπήρχε ειδική ρύθμιση σε νομικό επίπεδο που να αναγνωρίζει την εμφάνιση αυτού του νέου τύπου επιχείρησης, μέχρι την ψήφιση ειδικού νόμου το 1991.

3.4. Ενδυνάμωση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Για να αντιμετωπιστούν τα προαναφερόμενα προβλήματα ανάπτυξης των οργανισμών και επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας, κρίνεται αναγκαία η δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων για καλύτερες και περισσότερες έρευνες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, έχοντας ως βάση τη συστηματική συγκέντρωση

σχετικών δεδομένων. Με την επίτευξη καλύτερων ερευνών θα δημιουργηθούν καλύτερες ικανότητες για τις κοινωνικές επιχειρήσεις, ξεκινώντας πρωτίστως με προγράμματα εξειδίκευσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Για να κατανοηθούν τα χαρακτηριστικά και τα γνωρίσματα των εν λόγω επιχειρήσεων αλλά και οι διαφορές τους μεταξύ των χωρών της Ευρώπης, έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες και μελέτες από εξειδικευμένα ερευνητικά δίκτυα της Ευρώπης, όπως είναι για παράδειγμα τα: CIRIEC, TEPsIE, GEM, EMES και SELUSI. Η χρηματοδότησή τους έχει γίνει υπό την παρουσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των ιδιωτικών ιδρυμάτων. Η αξιοποίηση ορισμένων ερευνών έχει πραγματοποιηθεί από την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε σχετικά προγράμματα υποστήριξης, όπως για παράδειγμα είναι της UnLtd, η οποία ιδρύθηκε από οργανώσεις του Ηνωμένου Βασιλείου για να προάγει την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Το σαράντα τοις εκατό των πανεπιστημίων της Αγγλίας συνεργάζεται με την UnLtd με σκοπό την δημιουργία μιας κουλτούρας στα πλαίσια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και να βοηθήσει εκείνους τους ανθρώπους που επιθυμούν να δημιουργήσουν κοινωνικές επιχειρήσεις ή ήδη εργάζονται σε οργανισμούς και επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας. Το μεγαλύτερο μέρος των πανεπιστημίων συνεργάζεται με κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και ιδρύουν νέα ερευνητικά κέντρα, όπως για παράδειγμα το Eurisce που ιδρύθηκε στην Ιταλία και το κέντρο για την κοινωνική οικονομία που ιδρύθηκε στο Βέλγιο. Επιπλέον, δημιουργούνται μεταπτυχιακά προγράμματα που αφορούν την κοινωνική οικονομία, όπως για παράδειγμα η κοινωνική καινοτομία και η διοίκηση κοινωνικών επιχειρήσεων⁵⁴.

3.5. Πολιτικές για την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρούν να ενισχύσουν την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας με την εμφάνιση πρωτοβουλιών πολιτικής, κυρίως με την συμμετοχή του Ευρωκοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής.

⁵⁴Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 82.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τον Οκτώβριο του 1999, πραγματοποιήθηκε η πρώτη διάσκεψη της κοινωνίας των πολιτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Πολιτική. Μέσα από την ολοκλήρωση της διάσκεψης τονίστηκε η σημαντική σημασία οργάνωσης και ανάπτυξης ενός συμμετοχικού κοινωνικού προτύπου από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αλλά και της διαμόρφωσης εκείνων των πολιτικών που θα συντελέσουν στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης στα πλαίσια της δημοκρατικής διαδικασίας. Εξαιτίας του συμμετοχικού χαρακτήρα της κοινωνικής οικονομίας και την ενεργό συμμετοχή των μελών της, η εν λόγω οικονομία μετατράπηκε σε ένα δυναμικό φορέα, ο οποίος είναι ιδιαίτερα ικανός να συμμετάσχει στην επίτευξη του εκσυγχρονισμού των προνοιακών συστημάτων της Ευρώπης και στην εξεύρεση λύσεων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κοινωνίας. Η εκπροσώπηση των οργανισμών και των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας πραγματοποιείται άμεσα από την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Το 2003, για να στηριχθεί η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών σε διακρατικό και διασυνοριακό επίπεδο, το συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε ένα κανονισμό που αφορούσε το καταστατικό της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρίας, SCE. Το 2004 δόθηκε μια ανακοίνωση, για την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που σύμφωνα με την οποία ζητούσε να μεγαλύτερη έμφαση σε εκείνες τις χώρες που είναι υποψήφιες προς ένταξη αλλά και σε εκείνα τα νέα κράτη μέλη, που παρουσιάζουν χαμηλή ανάπτυξη στον τομέα του συνεταιρισμού. Σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, σημαντική είναι η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την δημιουργία εκείνων των πρωτοβουλιών που συντελούν στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας, με την συμμετοχή ιδίως του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Για το 2014-2020, η λειτουργία των προαναφερόμενων ταμείων συντελείται με την ύπαρξη κανονισμών που αποβλέπουν την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας ως μια μορφή επενδυτικής προτεραιότητας⁵⁵.

Το 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε, αναφορικά με τις κοινωνικές επενδύσεις για ανάπτυξη και συνοχή, την εμφάνιση ενός οράματος εκσυγχρονισμού του κράτους πρόνοιας μέσα στα πλαίσια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης. Τα

⁵⁵Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 87-88.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

μέτρα που αφορούν τις κοινωνικές επενδύσεις δίνουν την παρότρυνση στο εκάστοτε κράτος μέλος να επικεντρωθεί στην κάλυψη εκείνων των δαπανών που αφορούν την συνεισφορά των ανθρώπων στην κοινωνική οικονομία. Προτείνεται σε κάθε κράτος να προωθήσουν την ενίσχυση των στρατηγικών ενεργού ένταξης και να ασκούν αποτελεσματικότερη χρήση των κοινωνικών προϋπολογισμών. Η παρουσία των κοινωνικών επενδύσεων στην κοινωνική οικονομία κρίνεται αναγκαία, όπως διαφαίνεται και μέσα από τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς δίδονται ευκαιρίες για διεύρυνση της απασχόλησης χωρίς την εμφάνιση των αποκλεισμών, ευκαιρίες για κοινοτική ανάπτυξη αλλά και ευκαιρίες για την παρουσία κοινωνικών καινοτομιών⁵⁶.

⁵⁶Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), ό.π.: σελ. 87-88.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ελληνική οικονομία τη σημερινή εποχή αντιμετωπίζει κρίσιμες συνθήκες και η ανάπτυξη του θεσμού της κοινωνικής οικονομίας στα πλαίσια του οικονομικού και κοινωνικού επιπέδου θα αποτελέσει ένα σημαντικό λιθαράκι στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που εμφανίζονται. Για την επίτευξη της ανωτέρω προσπάθειας χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, καθώς οι προκλήσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι ιδιαίτερα αμελητέες. Αυτό που παρατηρείται στην ελληνική πραγματικότητα είναι ότι είναι ιδιαίτερα αισθητή η απουσία των υπηρεσιών στήριξης των κοινωνικών επιχειρήσεων, η μη δυνατότητα έναρξης κοινωνικών επιχειρήσεων με τη χρήση εξειδικευμένων προγραμμάτων επιχορήγησης αλλά και η απουσία ενός ευνοϊκού χρηματοδοτικού περιβάλλοντος.

Εμφανίζεται μια μικρή αναγνωρισιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων στην ελληνική κοινωνία. Αντίθετα στα άλλα ανεπτυγμένα κράτη οι θεσμοί, όπως για παράδειγμα η τοπική αυτοδιοίκηση, συνετέλεσαν στην ανάδειξη και ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Θα πρέπει η κοινωνική οικονομία να λαμβάνει υπόψη τα εξής χαρακτηριστικά για να μπορεί να επιβιώσει, όπως είναι για παράδειγμα η ύπαρξη της επιχειρηματικής συλλογικότητας και η επίτευξη του ομαδικού στόχου με ιδιαίτερα μετρήσιμα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα και σημαντικά στοιχεία αλληλεγγύης. Όλα τα ανωτέρω αποτελούν σταθμούς για την συγκρότηση ενός αναπτυξιακού, οικονομικού και κοινωνικού κινήματος πολιτών. Για να επιτευχθεί και να αναπτυχθεί ο θεσμός της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα, θα πρέπει να τεθούν οι παρακάτω προτεραιότητες, όταν μάλιστα αντιμετωπίζει μια σκληρή πραγματικότητα σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Θα πρέπει να διασφαλιστούν οι αναγκαίοι χρηματοδοτικοί πόροι με σκοπό να επιτευχθεί η παροχή των κατάλληλων κεφαλαίων εκκίνησης για να στηριχθούν και να αναπτυχθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, αυτοί οι χρηματοδοτικοί πόροι είναι αναγκαίοι για να εξασφαλιστεί η χρηματοδοτική στήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων σε βραχυπρόθεσμο αλλά και μεσοπρόθεσμο επίπεδο, με βασικό σκοπό να επεκταθούν και να αναπτυχθούν οι

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

κοινωνικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, θα ήταν σημαντικό να εξετασθεί και η περίπτωση της δυνατότητας της θέσπισης φορολογικών κινήτρων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις με σκοπό την ενίσχυση αλλά και τη σχετική στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Θα πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις σε ευνοϊκό επίπεδο για την ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων με την απομάκρυνση των σχετικών διοικητικών και θεσμικών εμποδίων. Σημαντικό ρόλο για την επίτευξη του ανωτέρου σκοπού αποτελεί η παρουσία των δράσεων διακρατικότητας αλλά και της καλύτερης αξιοποίησης των εμπειριών των άλλων κρατών μελών. Θεωρείται αναγκαία η παρουσία των προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας στα σχολεία, καθώς θα βοηθήσουν στη σχετική ενημέρωση και την εμφάνιση της ευαισθητοποίησης των κοινωνιών σε τοπικό επίπεδο για τα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν από την παρουσία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Γνώμη πρωτοβουλίας της Ο.Κ.Ε. *Η Κοινωνική Οικονομία και η Κοινωνική επιχειρηματικότητα* (2013).

Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal Α' κύκλου (2005), *Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων*, Υπ. Απασχόλησης & επτά (7) Αναπτυξιακές Συμπράξεις Κοινωνικής Οικονομίας κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal, Αθήνα.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), *Μελέτη: Οι νέοι πρωταγωνιστές της απασχόλησης. Σύνοψη της πιλοτικής δράσης, Τρίτο σύστημα και απασχόληση*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), *OECD, Social enterprises* (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης (2013), *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα*, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη, Τεύχος 4.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η κοινωνική οικονομία ανάμεσα στο Τοπικό και στο Παγκόσμιο, (6-7 Ιουνίου 2003), Παπαζήσης, Αθήνα, Ανακοινώσεις: Καπογιάννης, Δ., Μαυριδάκης, Θ., Ναζάκης, Χ., Νικολόπουλος, Η., Νικολόπουλος, Χ., Παπαδόπουλος, Α. και Χαραλάμπους, Κ.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2013), Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, 2011-2012: *Η εξέλιξη των δεικτών της επιχειρηματικότητας στη διάρκεια της κρίσης*.

Κετζετσοπούλου, Μ. (2005), Μελέτη υποβληθείσα στην Διαχειριστική Αρχή Υπ. Απασχόλησης και στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας με θέμα *Κοινωνική οικονομία-Εννοιολογικοί ορισμοί και υπάρχουσα κατάσταση, κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal*, Α' κύκλου, Αθήνα.

Ουσταμπασίδης, Κ. και Κατσουλάκος, Ι. (1999), *Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική και Πολιτική*, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.

Χρυσάκης, Μ., Ζιώμας, Δ., Χατζαντώνης, Δ. και Καραμητροπούλου, Ντ. (2002), Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής οικονομίας. Σάκκουλα, Αθήνα.

Ξένη Βιβλιογραφία

Borzaga, C. and Defourny, J. (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, Λονδίνο.

Borgaza, C., Olabe, A. and Greffe, X. (1999), *Key sectors: Neighbourhood Social Services; Environment; and Culture, Sports and the Media*, University of Italy, Fundacion Deixalles, Majorca and University of Paris 1 Pantheon Trento, mimeo, Γαλλία.

Brockhaus, R.H. (1980), Risk taking propensity of entrepreneurs, *Academy of Management Journal*.

Bruni, A., Gherardi, S. and Poggio, B. (2004), Doing Gender, Doing Entrepreneurship: An Ethnographic Account of Intertwined Practices. *Gender, Work and Organization*, 11(4).

Byrd, W. A. (1987), Entrepreneurship, capital and ownership, Washington, D. C., *The World Bank*, Mimeo.

Cambell, M. (1999), *The Third System Employment and Local Development*, Volume 1-Synthesis Report, Policy Research Institute, Leeds Metropolitan University, mimeo, Ηνωμένο Βασίλειο.

Cannon, T., Carter, S., Rosa, P., Baddon, L., and McClure, R. (1988), *Female entrepreneurship*, Scottish Enterprise Foundation, Department of Business and Management, University of Stirling.

Drucker, P. (1985), *Innovation and Entrepreneurship*, Heinemann, London.

ECOTEC (2001), Evaluation of the Third System and Employment Pilot Action-Final Report, *ECOTEC Research & Consulting Limited*, Βρυξέλλες.

E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK (1998), 3rd sector, *Newsletter*, τεύχος 1,2, Νοέμβριος.

Gartner, W. B. (1990), What are we talking about when we talk about entrepreneurship? *Journal of Business Venturing*, 5 (1).

Giovanelli, C., Gunnsteinsolottir, H. and Me, A. (2003), The status of statistics on women's and men's entrepreneurship in the UNECE region: conference paper, *Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD)*.

Gopakumar, K. (1995), The Entrepreneur in Economic Thought: A Thematic Overview, *The Journal of Entrepreneurship*, 4, 1/1995, Sage Publications.

Hisrich, R. D. and Peters, M. P. (1998), *Entrepreneurship* (4th edn.), McGraw-Hill, Boston.

ILO (2003), Working Paper-Social Dialogue at national Level in the EU Accession Countries.

Khilstrom, R., and Laffont, J. (1979), A general equilibrium entrepreneurial theory of firm formation based on risk aversion, *Journal of Political Economy*, 87.

Lambing, P. and Kuehl, C. (2000), *Entrepreneurship*, 2nd edition, Prentice Hall.

Lumpkin, G.T. and Dess, G.G. (1996), Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance, *The academy of management review*.

Nelson, R. and Neck, P. (1982), *The practice of entrepreneurship*, International Labour Office, Geneva.

Petrin, T. and Gannon, A. (1997), *Rural development through entrepreneurship*, Rome.

Shane S. (2000), Prior knowledge and the discovery of entrepreneurial opportunities, *Organization Science*, 11(4).

Tyson, L. D'A., Petrin T. and Rogers, H. (1994), Promoting entrepreneurship in Eastern Europe, *Small Business Economics*, 6, 171.